

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

PYHIINVAELLUS ELÄMYKSENÄ

Unohtumaton Camino de Santiago

Marjukka Mäkinen

Mari Törhönen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2015
Matkailun koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Matkailun koulutusohjelma

MÄKINEN MARJUKKA & TÖRHÖNEN MARI:
Pyhiinvaellus elämyksenä
Unohtumaton Camino de Santiago

Opinnäytetyö 59 sivua, joista liitteitä 1 sivu
Marraskuu 2015

Opinnäytetyössä tutkittiin pyhiinvaellusta merkittävänä elämyksenä. Tavoitteena oli löytää tärkeimmät ominaisuudet, jotka tekevät pyhiinvaelluksesta unohtumattoman ja vaikuttavan kokemuksen. Näiden ominaisuuksien avulla pystytään huomioimaan pyhiinvaelluksen tärkeimmät piirteet sen tuotteistamisessa. Lähtökohdat tutkimukselle saatiin kirjallisuudesta, matkakertomuksista, dokumenteista ja aikaisemmista tutkimuksista.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista menetelmää. Tutkimus toteutettiin tapaustutkimuksena keskittymällä suomalaisiin pyhiinvaeltajiin Camino de Santiagon pyhiinvaellusreitistöllä. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Teoriapohjana hyödynnettiin Elämyskolmio-mallia, jonka avulla teemahaastattelu rakennettiin. Tutkimusaineisto analysoitiin teoriaan pohjautuen ja taustatukena käytettiin pyhiinvaelluksen historiaa ja taustatietoa.

Tutkimustuloksena löydettiin tekijöitä, jotka tekevät pyhiinvaelluksesta merkityksellisen elämyksen. Henkinen muutos ja voimakas tunnereaktio ovat unohtumattoman elämyksen perusta. Aineiston perusteella pystyttiin tunnistamaan kolme tärkeintä ominaisuutta pyhiinvaelluksen elämyksellisyyden taustalla. Caminolla ihminen pääsee irti omasta arjesta ja olemaan vain omien ajatustensa kanssa, kontrasti tavalliseen elämään on suuri. Matkan fyysisyys korostaa kokemuksen elämyksellisyyttä ja moniaistisuus tuo lisää ulottuvuutta. Vuorovaikutus muiden pyhiinvaeltajien kanssa muodostaa vahvan yhteisöllisyyden tunteen. Näiden elementtien korostumisen lisäksi huomionarvoista oli odotusten ylittyminen.

Asiasanat: pyhiinvaellus, elämys, elämysmatkailu

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Tourism

MÄKINEN MARJUKKA & TÖRHÖNEN MARI
Pilgrimage as an Experience
The Unforgettable Camino de Santiago

Bachelor's thesis 59 pages, appendices 1 page
November 2015

The purpose of this thesis was to study pilgrimage as a significant experience. The objective was to recognize the most important features that generate an unforgettable and effective experience. Acknowledging these features helps one to pay attention to the right matters in the production process of pilgrimage. Literature, previous studies, travelogues and documentaries gave the basis for the study.

A qualitative method was used in this case study focusing only on the pilgrims in Camino de Santiago. The theory used in this thesis was the experience triangle model. The data were collected by using semi-structured interviews and it was analysed on the basis of the theory. The history of pilgrimage was the base and other information on pilgrimage supported the study.

The study revealed that a mental change and a strong emotional response were needed to create a significant experience. The data stated that there are three important features in a pilgrimage experience. Camino de Santiago helps people to escape from their everyday lives and gives them time to spend with their thoughts alone. This creates a contrast to the 'normal' life. A physical journey highlights the significance of the experience. Camino also activates all the senses, which brings a new dimension to the experience. Interaction with other pilgrims forms a strong bond with the community. The exceeded expectations were also a significant part of the experience.

Key words: pilgrimage, experience, adventure tourism

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUSSUUNNITELMA	7
	2.1 Tutkimuksen kohde	7
	2.2 Käsitteet ja teoria	7
	2.3 Tutkimuskysymykset	9
	2.4 Aineisto ja menetelmät	9
	2.5 Tutkimuksen kulku	11
3	PYHIINVAELLUS	13
	3.1 Pyhiinvaelluksen määritelmä	13
	3.2 Pyhiinvaellus matkailun kentässä	14
	3.3 Pyhiinvaelluksen historiaa	15
	3.3.1 Ensimmäiset pyhiinvaellukset	15
	3.3.2 Camino de Santiagon historiaa	16
	3.4 Pyhiinvaelluksen nykytila ja tulevaisuus	18
	3.5 Camino de Santiagon erityispiirteet	19
	3.5.1 Jaakobin kultti ja symboliikka	19
	3.5.2 Reitit	20
	3.5.3 Pyhiinvaelluspassi ja –todistus	22
4	ELÄMYKSELLISYYS	24
	4.1 Elämys ja elämysmatkailu	24
	4.1.1 Elämyksen määritelmä	24
	4.1.2 Elämys psykologian näkökulmasta	24
	4.2 Elämys matkailualan tuotteena	26
	4.3 Elämyskolmio	27
	4.4 Elämyksen elementit	28
	4.5 Elämyksen tasot	29
5	TUTKIMUKSEN AINEISTO	31
	5.1 Tutkimuksen taustaa	31
	5.1.1 Aikaisemmat tutkimukset Camino de Santiagosta	31
	5.1.2 Matkakertomukset tutkimuksen tukena	32
	5.2 Aineiston esittely	33
	5.2.1 Haastattelujen toteuttaminen	33
	5.2.2 Vastaajien taustatiedot	33
6	PYHIINVAELLUS ELÄMYKSENÄ	37
	6.1 Elämyksen elementit Caminolla	37
	6.1.1 Yksilöllisyys	37

6.1.2	Aitous.....	38
6.1.3	Tarina.....	38
6.1.4	Moniaistisuus.....	39
6.1.5	Kontrasti.....	39
6.1.6	Vuorovaikutus.....	39
6.2	Elämyksen tasot Caminolla.....	40
6.2.1	Motivaation taso.....	40
6.2.2	Fyysinen taso.....	43
6.2.3	Älyllinen taso.....	44
6.2.4	Emotionaalinen taso.....	46
6.2.5	Henkinen taso.....	48
6.3	Camino elämystuotteena.....	51
6.3.1	Tuotteeseen kohdistuvat odotukset ja niiden täyttymisen merkitys.....	51
6.3.2	Elämyksellisyyden analyysi.....	52
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	54
	LÄHTEET.....	56
	LIITTEET.....	59
	Liite 1. Haastattelupohja.....	59

1 JOHDANTO

Tutkimuksemme tarkoituksena on ymmärtää syvällisemmin pyhiinvaellusta elämysmatkailun muotona. Tavoitteena on tunnistaa ne ominaisuudet, jotka tekevät pyhiinvaelluksesta unohtumattoman elämyksen ja kohdistaa huomio niihin elementteihin, jotka tekevät elämyksestä merkittävän. Tavoitteena on siis pyrkiä analysoimaan pyhiinvaellusta elämystuotteena. Analyysin pohjalta pyritään löytämään elämyksen tärkeimpiä ominaisuuksia, joita kannattaisi tuotteistamisprosessissa painottaa. Matkailualalla pärjätäkseen on jatkuvasti kehitettävä kilpailukykyisiä elämyksiä, joten niiden taustalla olevista tekijöistä on tärkeää saada lisää tietoa (Tarssanen 2009, 18).

Elämysteollisuuteen ja -matkailuun liittyvät teoriat ovat suhteellisen tuoreita. Vasta viimeisten kymmenien vuosien aikana elämyksellisyyteen on kiinnitetty huomiota tärkeänä osana tuotteistamista (Darmer & Sundbo 2008, 1). Matkoilta vaaditaan yhä enemmän, yhä voimakkaampia elämyksiä, eikä pelkkä rantaloma enää kiinnosta sellaisenaan. Pyhiinvaellus vastaa näihin vaatimuksiin ja siksi sen rinnastaminen elämysmatkailuun on luontevaa.

Pyhiinvaellus on yksi matkailun vanhimmista muodoista, eikä sen suosio näytä olevan hiipumassa. Päinvastoin, ilmiö on kasvattanut suosiotaan ja samalla kaupallistunut vuosi vuodelta. Uskonnollisuus oli aiemmin pääasiallinen motivaatiotekijä matkaan lähettäessä, mutta nykyään pyhiinvaelluksille lähdetään monista eri syistä. Nykypäivän hektiseen elämäntyyliin kaivataan vastapainoa, mikä näkyy ihmisten haluna ottaa aikaa itselleen ja päästä irti arjesta sekä etsiä seikkailua ja elämyksiä. (Vuoristo 2003, 292; Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013.)

Pyhiinvaelluksen Santiago de Compostelaan sanotaan olevan unohtumaton elämys. Monet matkan taittaneista ovat kirjoittaneet matkakertomuksia tai –päiväkirjoja, joissa ovat kuvailleet omia kokemuksiaan ja Caminon vaikutuksia elämäänsä. Näiden kertomusten perusteella kyse on jostain merkittävästä. Tapaustutkimuksen avulla halusimmekin selvittää, mikä tekee juuri Camino de Santiagosta merkityksellisen elämyksen.

2 TUTKIMUSSUUNNITELMA

2.1 Tutkimuksen kohde

Tapaustutkimuksen kohteeksi on valittu yksi Euroopan tunnetuimmista pyhiinvaelluskohteista: Santiago de Compostela (Carr-Gomm 2011, 82). Luoteis-Espanjassa sijaitsevassa kaupungissa sanotaan olevan Pyhimys Jaakobin jäänteet, ja sinne on jo yli tuhanen vuoden ajan valettu monia eri reittejä. Reitistö tunnetaan nimellä “Camino de Santiago”, tie Santiagoon (Carr-Gomm 2011, 82; Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013). Suomesta saakka on jo keskiajalla lähdetty tielle Santiagoon, ja edelleen Santiago de Compostela on suosittu myös suomalaisten keskuudessa (Museokeskus Vapriikki 2015). Kasvava kiinnostus Caminoa kohtaan tekee aiheesta ajankohtaisen. Aiempien tutkimustulosten ja runsaan kirjallisuuden lisäksi kohteen omakohtainen tuntemus, yhteinen mielenkiinto elämysteollisuutta kohtaan sekä syventävät antropologian opinnot ohjasivat tapaustutkimuksen rajausta juuri Camino de Santiagoon.

Tutkimuksen tarkoituksena on auttaa meitä ymmärtämään paremmin pyhiinvaelluksen merkitystä nykyajan ihmiselle ja sitä, mistä elämys muodostuu. Näin voidaan tunnistaa ominaisuuksia, joiden avulla pyhiinvaellus on mahdollista tuotteistaa entistä tehokkaammin elämysteollisuudessa. Ennen kaikkea opinnäytetyön tekemisen kautta meillä on myös mahdollisuus tutustua syvällisemmin tähän kiehtovaan ilmiöön ja päästä kuulemaan pyhiinvaeltajien mielenkiintoisia kertomuksia matkan varrelta, syitä matkalle lähtöön ja erityisesti millaisia elämyksiä he kokivat.

2.2 Käsitteet ja teoria

Opinnäytetyön pääkäsitteet ovat pyhiinvaellus, elämys ja elämysmatkailu. Teoreettisena viitekehyksenä käytetään Lapin Elämysteollisuuden Osaamiskeskuksen (LEO) Elämyskolmio -mallia, jonka pohjalta analysoidaan pyhiinvaelluksen elämyksellisyyttä. Pyhiinvaelluksen erityispiirteitä peilataan elämyskolmion eri elementteihin ja tasoihin ja sen pohjalta pyritään saamaan tietoa pyhiinvaelluksesta elämyksenä sekä ymmärtämään syvällisemmin elämyksen tärkeimpiä ominaisuuksia.

Pyhiinvaellus on prosessi, johon perilläolon lisäksi kuuluu matkanteko: “Suomen kielessä ‘pyhiinvaellus’ viittaa sekä niihin matkoihin, joissa oleellista on pyhillä paikoilla käyminen, että niihin, jotka tapahtuvat ihmisen omin voimin– –” (Elonheimo 2012, 12.) Pyhiinvaellus on siis uskonnollisen hahmon kunniaksi tehty matka pyhään paikkaan, jossa uskotaan olevan erityistä merkitystä tai ihmeitä tekeviä vaikutuksia. Paikassa käymisen ohella tärkeää on myös oma vaivannäkö perille pääsemiseksi. (Vuoristo 2003, 292; Yeoman 2008, 181.) Perinteisiä pyhiinvaelluskohteita ovat esimerkiksi kirkot, luostarit, temppelit ja reliikkien säilytyspaikat (Vuoristo 2003, 292). Nykyaikana voidaan pyhiinvaellus ymmärtää myös laajemmin kuin ainoastaan uskontoon sidottuna ilmiönä ja esimerkiksi matka julkisuuden henkilön kuolinpaikalle voidaan lukea pyhiinvaellukseksi (Yeoman 2008, 182). Määritelmän rajausta tässä tutkimuksessa käsitellään tarkemmin luvussa 3.1.

Nykysuomen sanakirjan mukaan **Elämys** on “voimakkaasti vaikuttava kokemus”. Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus korostaa määritelmän viittausta pääsääntöisesti positiivisiin kokemuksiin seuraavasti: “Elämys on merkittävä, positiivinen ja ikimuistoinen kokemus, joka parhaimmillaan tuottaa kokijalleen henkilökohtaisen muutoksen”. (Tarsanen 2009, 6.) Elämyksen laajempi määritelmä esitellään luvussa 4.1.

Elämysmatkailu voidaan nähdä ”uuden matkailun muotona”, millä viitataan 1990 –luvulla syntyneisiin uusiin matkailumuotojen termeihin. Matkailussa voidaan ajatella tekemisen kohdistuvan juuri elämykseen. Se on siis toimintaa, elämyksen saavuttamiseen pyrkivää tekemistä. Ennen kaikkea elämysmatkailu voidaan nähdä osana matkailutuotannon ja –kulutuksen yksilöllistymistä ja kysyntään perustuvien markkinoiden muovautumista. Elämysmatkailun tuotteet ovat tietoisesti tietyille kuluttajaryhmille suunnattuja ja tuotteen vaikuttavuus on yksi sen tärkeimmistä ominaisuuksista. (Borg, Kivi & Partti 2002, 27–28; Saarinen 2002, 16–18.)

Lapin Elämysteollisuuden osaamiskeskuksen **Elämyskolmio-malli** on suunniteltu autamaan elämysten suunnittelussa ja tuotteistamisessa. Mallin mukaan tuotteen tulisi sisältää kuusi erilaista elementtiä, jotta kokemuksesta tulisi elämyksellinen. Elementtien toteutuessa asiakkaan kokemus etenee tasoja pitkin kohti mahdollista voimakasta elämystä, joka saattaa johtaa jopa korkeimpaan tasoon, henkilökohtaiseen muutokseen. (Tarssanen 2009, 11–12.) Elämyskolmio -mallia käsitellään tarkemmin luvussa 4.2.

2.3 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on ymmärtää syvällisemmin, mitkä ominaisuudet aiheuttavat pyhiinvaelluksen olevan jopa ihmistä tai elämää merkittävästi muuttava kokemus (Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013). Työn pääasiallinen tutkimuskysymys on:

Mikä tekee pyhiinvaelluksesta merkittävän elämyksen?

Alakysymysten avulla pyrimme vastaamaan pääkysymykseen mahdollisimman kattavasti. Alakysymykset ovat:

Mistä elämys muodostuu?

Mitkä ovat pyhiinvaelluksen elämykselliset ominaisuudet?

Näiden kysymysten pohjalta ja teoriapohjaa hyödyntämällä pyrimme ymmärtämään syvällisemmin elämyksen elementtejä ja tasoja sekä luomaan kokonaisvaltaisen kuvan pyhiinvaelluksesta elämymatkailuna.

2.4 Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen tarkoitus määrittää tutkimusstrategisia valintoja. Tutkimuksella on aina jokin tarkoitus, jota luonnehditaan yleensä neljän piirteen avulla: kartoittava, selittävä, kuvaileva tai ennustava. Tarkoituksia voi olla useampia ja ne voivat myös muuttua tutkimuksen edetessä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 137–138). Tämän tutkimuksen pyrkimys on kartoittaa ominaisuuksia ja syitä sille, miten pyhiinvaellus voidaan tuottaa elämymatkailun piirissä.

Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä käytetään kvalitatiivista eli laadullista menetelmää. Laadullista tutkimusta käytetään metodina ihmistieteissä, siinä pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. (Alasuutari, 1995, 31). Tutkimusyksiköiden suuri joukko ja tilastollinen argumentaatiotapa ei ole tarpeen, vaan pyritään löytämään syvempi käsitys ilmiöstä (Alasuutari, 1995, 39). Laadullisessa tutkimuksessa on kaksi vaihetta: havaintojen tuottaminen ja arvoituksen ratkaiseminen.

Havaintojen tuottamisessa pelkistetään havainnot keskittymällä “olennaiseen” sekä yhdistelemällä raakahavaintoja. Raakahavaintojen yhdistämistä kutsutaan laadulliseksi analyysiksi. Siinä ideana on muotoilla sellaisia havaintolauseita, raakahavaintoja kuvaavia sääntöjä, jotka pätevät poikkeuksetta koko aineistoon. “Poikkeustapaukset” pakottavat miettimään asiaa ja pohtimaan, mitä aluksi on hahmoteltu sekä muotoilemaan havaintolauseet uudelleen. Toisessa vaiheessa, arvoituksen ratkaisemisessa, pyritään “ymmärtävään selittämiseen”, sekä muuhun tutkimukseen ja teoreettisiin viitekehyksiin viittaamiseen. (Alasuutari, 1995, 50–52.) Laadullinen tutkimusmenetelmä sopii tähän tutkimukseen, koska pyrimme kartoittamaan syitä siihen, miksi pyhiinvaellus tuo koki-jalleen suuria elämyksiä. Tavoitteena on löytää syvempi käsitys ja merkityksellisyys ilmiöstä.

Tutkimus toteutetaan tapaustutkimuksena siten, että keskitytään ainoastaan yhteen tunnettuun pyhiinvaelluskohteeseen, Santiago de Compostelaan, ja sinne johtavaan reitistöön. Tapaustutkimuksessa on ideana saada yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevista tapauksista (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 134). Tässä tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan syvällisesti suomalaisten pyhiinvaeltajien kokemuksia matkalta Santiagoon. Rajausta on tehty tällä tavoin, koska ilmiönä pyhiinvaellus olisi liian laaja ja monisyinen tutkimuksen vertailukelpoisuuden kannalta. Tapaustutkimuksessa saadut haastattelutulokset ovat toisiinsa verrattavissa, joten se mahdollistaa tulosten saamisen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 138).

Aineistonkeruumenetelmäksi on valittu puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu. Teemahaastattelussa kysymykset kohdennetaan tiettyihin teemoihin ja niihin oletettavasti liitettyihin seikkoihin. Teoriapohjana tässä tutkimuksessa käytetään elämyskolmiota, jonka pohjalta saadaan rakennettua haastattelun teemat elämyskolmion kokemuksen tasojen ympärille. Oleellisinta haastattelussa on, että yksityiskohtaisia kysymyksiä ei käytetä, vaan haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Näin tutkittavan ääni pääsee paremmin kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47–48.)

Haastattelu on valittu tiedonkeruumenetelmäksi, koska se mahdollistaa ihmisten subjektiivisuuden korostuksen, joka on elämysten kokemisessa yksi tärkeimmistä lähtökohdista. Lisäksi haastattelu mahdollistaa perustelujen ja tarkennusten pyytämisen, mitkä auttavat syventämään saatua tietoa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 205). Haastatelta-

vien valinnassa käytetään harkinnanvaraisen näytteen periaatetta, eli pyritään valitsemaan sellaiset tahot, joilla on vahvoja kokemuksia pyhiinvaelluksesta. Haastattelut toteutetaan yksilohaastatteluina sähköpostin tai puhelimen välityksellä, osittain haastattelvien omasta toiveesta ja toisaalta käytännön järjestelyjen vuoksi. Aineistonkeruussa käytetään saturaatiota, kylläntymispistettä, eli aineiston todetaan olevan riittävä, kun samat asiat alkavat kertautua haastatteluvastauksissa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 182).

Analyysin tukena käytetään elämyskolmio-teoriaa. Haastatteluista saatuja vastauksia peilataan elämyskolmio-teoriaan, jonka avulla pyritään selittämään vastausten yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tavoitteena on löytää merkityksellisten elämysten olennaisimmat ominaisuudet. Analyysimme perusteella tarkoituksena on tutkia myös tarvetta kehittää elämyskolmioteoriaa. Tarkoituksena on ymmärtää paremmin myös elämyksen tasoja ja sitä, miten tietylle tasolle on mahdollista päästä.

2.5 Tutkimuksen kulku

Tutkimuksen kulku on rakennettu siten, että ensin esitellään tutkimuksen kannalta oleellinen taustatieto pyhiinvaelluksesta. Kolmannessa luvussa määritellään ja rajataan pyhiinvaellus-termi, perustellaan ilmiön sijoittuminen matkailun kentässä sekä tutustutaan historiaan, nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin. Käsittelemme näitä aiheita keskittyen Camino de Santiagoon ja luvun lopussa esittelemme vielä kyseisen kohteen erityispiirteet.

Neljännessä luvussa esitellään elämysmatkailun teoriapohja, johon analyysimme perustuu. Aluksi avataan elämyksen määritelmää eri näkökulmista ja nostetaan esille tuotteistamisen ja elämysteollisuuden lähtökohtia matkailualalla. Tämän jälkeen esitellään Elämyskolmio –malli ja siihen liittyvät elementit ja tasot.

Viidennessä luvussa käsitellään tutkimuksen taustaa aikaisemmin aiheesta tehtyjen tutkimusten ja matkakertomusten avulla. Tämän jälkeen esittelemme oman aineistomme; kerromme miten haastattelut on toteutettu ja millaisia huomioita vastaajien taustatietojen perusteella oli mahdollista tehdä.

Kuudennessa luvussa on tutkimuksen varsinainen analyysi. Haastattelun vastauksia analysoidaan mahdollisimman kattavasti ensin elämyksen elementtien ja sitten kokemisen tasojen kautta. Elämyskolmio-mallia käytetään analyysin tukena ja vastauksia peilataan siihen mahdollisimman kattavasti. Lopuksi huomioidaan vielä vaeltajien henkilökohtaisten odotusten vaikutukset elämyksen kokemiseen. Luku päättyy Caminon elämyksellisyyden analyysiin, jossa pyrimme vastaamme tutkimuksen pääkysymykseen.

Seitsemännessä luvussa esitellään vielä johtopäätökset, pohdinta ja arvio työn onnistumisesta ja mahdollisista kehitys- ja jatkotutkimusehdotuksista. Lähteet ja liitteet ovat opinnäytteen lopussa.

3 PYHIINVAELLUS

3.1 Pyhiinvaelluksen määritelmä

Tutkijat ovat pitkään kiistelleet siitä, miten pyhiinvaelluksen määritelmä tulisi rajata. Yeomanin (2008, 181) mukaan pyhiinvaellus on jonkin uskonnollisen hahmon kunniaksi tehty matka johonkin pyhään paikkaan. Vuoristo (2003, 292) määrittelee pyhiinvaelluksen olevan matka oman uskonnon pyhiin paikkoihin, joissa koetaan olevan jotain erityisen merkityksellistä tai ihmeitä tekeviä vaikutuksia. Perinteisiä pyhiinvaelluskohteita ovat kirkot, luostarit, temppelit, reliikkien eli pyhänjäännösten säilytyspaikat tai paikat, joissa uskotaan muilla tavoin olevan suurempia merkityksiä (Vuoristo 2003, 292; Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013).

Pyhiinvaellus nähdään yleensä prosessina, johon perilläolon lisäksi kuuluu matkan teko, erilaiset toiminnot ja rituaalit, kuten rukoileminen tai muut seremoniat (Vuoristo 2003, 293). Ennen kaikkea pyhiinvaelluksen määritelmää on perinteisesti leimannut uskonnollisuus ja hengellisyys matkan motiivina (Yeoman 2008, 181). Pyhiinvaellus on askeettinen hartaudentarjoituksen muoto (Gothóni 1999, 476). Useimmissa uskonnoissa pyhiinvaellus on vapaaehtoista, mutta esimerkiksi islamin uskossa se on pakollista. Koraanissa veloitetaan jokaista muslimia suorittamaan pyhiinvaellus Mekkaan vähintään kerran aikuisiässä. (Gothoni 1999, 482–483; Vuoristo 2003, 294.)

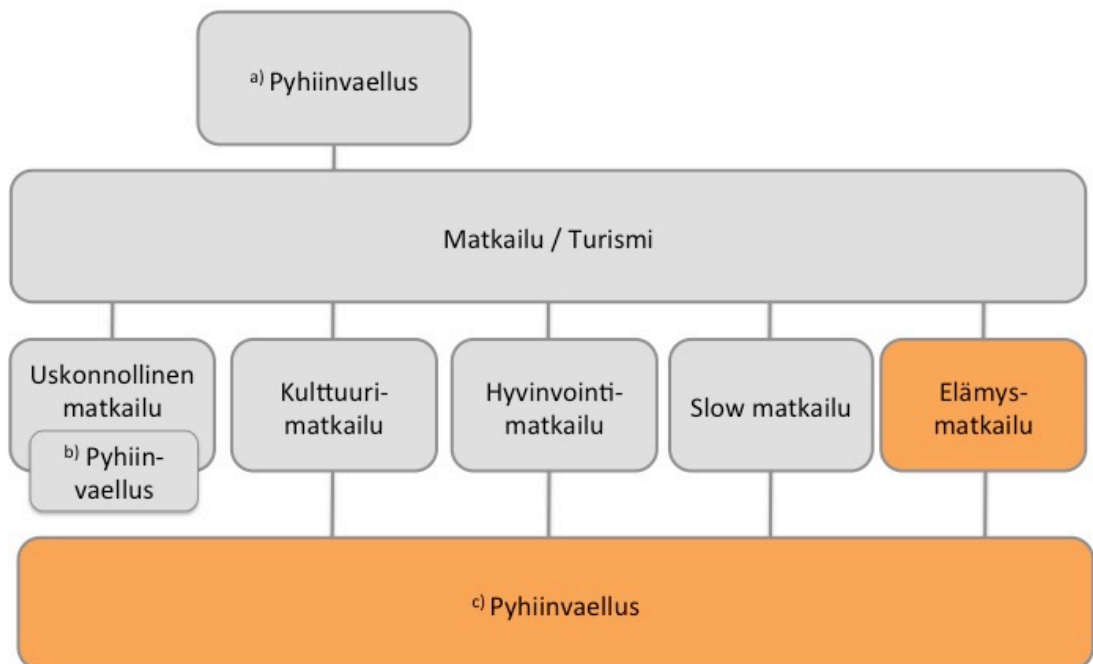
Pyhiinvaelluksille lähdetään nykyään myös muista kuin uskonnollisista syistä. Tästä syystä määritelmää ei enää nykyään voi sitoa pelkästään uskonnollisuuteen, vaan esimerkiksi Elviksen kuoleman kunniaksi tehty matka Gracelandiin voitaisi myös luokitella pyhiinvaellukseksi (Yeoman 2008, 181). Elonheimo (2012, 27) korostaa henkilön omaa subjektiivista näkemystä ja uskoo kunkin voivan määritellä itse oman matkansa: “Pyhiinvaellus on enemmän kuin mikä tahansa vaellus, mutta toisaalta mistä tahansa vaelluksesta voi tehdä pyhiinvaelluksen”. Käytämme tätä ajatusta lähtökohtana, emmekä rajaa pyhiinvaelluksen määritelmää tarkemmin.

Camino de Santiagon kuuluisaa pyhiinvaellusreitistöä kulkeneet luetaan pyhiinvaeltajiksi matkustusmotiivista riippumatta: “Kun tietty matka on määritelty pyhiinvaellukseksi, on luonnollista, että tuota matkaa kulkevia kutsutaan pyhiinvaeltajiksi. On hyvin

yleistä, että vaellukselle lähdetään muista henkisistä ja kulttuurillisista syistä. Tästä huolimatta he kaikki ovat määritelmällisesti pyhiinvaeltajia – ”. (Sélen 2006, 16.)

3.2 Pyhiinvaellus matkailun kentässä

Pyhiinvaelluksen sijoittaminen matkailun kenttään ei ole täysin ongelmaton. Erilaisia tapoja ilmiön sijoittamiseksi on esitetty kuviossa 1. Pyhiinvaellusta on esiintynyt jo kauan ennen kuin turismista tai matkailualasta on puhuttu nykyisillä termeillä. (Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013.) Pyhiinvaellus voidaan siis nähdä matkailualan ja turismin syntyä edeltävänä ilmiönä (kuvio 1, a).

KUVIO 1. Pyhiinvaellus matkailun kentässä

Uskonto on kautta aikojen ollut yksi tärkeimmistä syistä, miksi matkoille on lähdetty. Pyhiinvaellus voidaankin luokitella termin uskonnollinen matkailu synonyymiksi (kuvio 1, b). (Yeoman 2008, 181.) Toisaalta Yeoman (2008, 181) toteaa, että uskonnollisen matkailun muotoja voidaan erotella useampia, kuten matkat uskonnollisiin tapahtumiin tai kirkkoihin, ja pyhiinvaellus on vain yksi ilmenemismuodoista.

Pyhiinvaellus voidaan myös nähdä monien muiden eri matkailumuotojen osana (kuvio 1, c). Pyhiinvaelluskohteet ovat kautta historian olleet sellaisia, joiden on uskottu parantavan ihmisiä ja usein vaelluksen tavoitteena on ollut edistää sisäistä tasapainoa ja ko-

konaisvaltaista hyvinvointia, joten pyhiinvaellus voidaan nähdä osana hyvinvointimat-kailua (Suontausta & Tyni 2005, 9). Pyhiinvaellus voidaan nähdä myös slow matkailun muotona, sillä matkaa tehdään useisiin kohteisiin esimerkiksi kävellen hitaasti, ja matka itsessään nähdään yhtä tärkeänä kuin määränpää (Dickinson & Lumsdon 2010, 1–2, 11; Lindholm 2012, 7). Elonheimo (2012, 11) ymmärtää pyhiinvaelluksen olevan sekä us-konnollinen että kulttuurinen ilmiö. Kulttuuri voidaan määritellä olevan ihmisen toimin-
 taa ja saavutuksia uskonnon, tieteen ja taiteen alalla sekä väestöryhmän saavutusten kokonaisuutta. Uskonto on siis yksi merkittävä kulttuurin osa-alue. Pyhiinvaellukset voidaan luokitella siis myös kulttuurimatkailuksi. (Vuoristo 2002, 63–65; Elonheimo 2012, 11.)

Monet ovat jo aikoinaan lähteneet pyhiinvaellusmatkalle myös hovin vuoksi, seikkailun tai elämysten toivossa. Joitakin pappeja syytettiin jopa liiallisesta pyhiinvaellusinnostasta ja heidän epäiltiin lähtevän vaellukselle vältelläkseen oikeita töitä ja päästäkseen irti arjesta. (Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013; Gitlitz & Davidson 2000, XIV.) Keskitymme tässä työssä juuri siihen, kuinka pyhiinvaellus voidaan nähdä elämysmat-kailun muotona.

3.3 Pyhiinvaelluksen historiaa

3.3.1 Ensimmäiset pyhiinvaellukset

Ensimmäisiä pyhiinvaelluskohteita olivat eri uskontojen perustajien haudat, asuin- tai oleskelupaikat ja jotkut epätavalliset, jollain tapaa huomiota herättävät kalliot ja vuoret. Matkustusmotiivina oli lähteä kunnioittamaan perustajien muistoa tai seuraamaan esi-merkiksi ankaraa askeesia harjoittaneiden erakkojen esimerkkiä. Vuosisatojen kuluessa on monista näistä paikoista tullut esimerkiksi luostareita tai pyhäinjäännösten säilytys-paikkoja, suosittuja pyhiinvaelluskohteita. (Gothoni 1999, 476.)

Pyhiinvaellukset ovat kuuluneet ja kuuluvat edelleenkin pääasiallisesti kaikkiin suuriin maailmanuskontoihin. Ne ovat aina sidoksissa sosiohistorialliseen kulttuuriympäristöön ja uskonsisällöltään ainutlaatuisia. Hindujen pyhiinvaellus kohdistuu pyhäkköihin tai pyhissä vesissä kylpemiseen. Heille se on hengellinen ansio, joka auttaa parantamaan

elinehtoja tässä tai seuraavassa elämässä ja lopulta saattamaan sielun lähemmäs jumalaa. Buddhalaisuudessa pyhiinvaellus pyhille paikoille on kunnioituksen osoittamista ja auttaa vaeltajaa saavuttamaan paremman seuraavan elämän tai pääsemään lähemmäs Nirvanaa. Juutalaiset tekevät pyhiinvaelluksen antaakseen uhreja ja pyytääkseen apua tai toivoakseen menestystä perimmäisenä tarkoituksenaan päästä taivaaseen. Muslimille pyhiinvaellus on Koraanissa määrätty pakollinen suoritus, palvonnallinen rituaaliteko, jossa hän alistuu Jumalan tahtoon, joka on islamin uskon perusta. (Gothóni 1999, 482–483; The Day 2015.)

Kristinuskossa pyhiinvaellus on perinteisesti ollut askeettisen harjoituksen muoto, jossa langennut ihminen pyrkii lähemmäs Jumalaa ja varmistamaan taivaspaikkansa (Gothóni 1999, 483). Varhaiskristityt olivat kielteisiä pyhiinvaellusta kohtaan, mutta marttyyrien kunnioittamisen ja pyhittämisen myötä syntyi pyhiinvaelluksen perinne. Sen myötä etenkin katolisessa kirkossa on uskottu, että pyhänä pidetyn henkilön jäännöksillä on parantava, puhdistava tai jopa ihmeitä tekevä voima (Elonheimo 2012, 11; Wetterstrand 2011, 30; Gothóni 1999, 477). Jeesuksen, Marian ja apostolien reliikkejä on pidetty kaikista voimakkaimpina (Museokeskus Vapriikki 2015). Tästä syystä Jerusalem ja Pyhä maa ovat kristinuskon tärkeimpiä pyhiinvaelluskohteita (Wetterstrand 2011, 30; Carr-Gomm 2011, 38). Euroopassa tunnetuin pyhiinvaelluskohde on Rooma, jossa sijaitsee apostoli Pietarin hauta (Elonheimo 2012, 14). Lähes Rooman veroinen kohde on myös Santiago de Compostela, jossa kerrotaan olevan apostoli Jaakobin jäänteet (Carr-Gomm 2011, 82).

3.3.2 Camino de Santiagon historiaa

Pyhästä Jaakobista olevat tarinat on kerrottu vuosien saatossa monilla eri tavoilla. Niistä on monia tulkintoja ja väitteitä, fakta ja fiktio ovat sekoittuneet ja monet asiat jäävät uskon tai taikauskon varaan. Varmaa on kuitenkin, että vuonna 44 jKr. Jerusalemissa Herod Agrippa tuomitsi kuolemaan Jaakobin, josta tuli ensimmäinen marttyyrikuoleman kärsinyt apostoli. (Gilitz & Davidson 2000, XIII; Carr-Gomm 2011, 82.) Tarina kertoo, että hänen ruumiinsa laitettiin veneeseen, joka purjehti ilman ohjausta, enkelien ohjaamana, Välimeren poikki aina Galiciaan saakka, Iria Flavinan kaupunkiin. Siellä hauta pysyi salassa satoja vuosia. (Gilitz & Davidson 2000, XIII; Wetterstrand 2011, 31.) Kerrotaan, että 810-luvulla munkki Pelagius näki tähdenlennon, joka johdatti hänet

Jaakobin haudalle (Wetterstrand 2011, 26; Carr-Gomm 2011, 82; Gitlitz & Davidson 2000, XIV). Paikka nimettiin Santiagoksi viitaten Jaakobiin, espanjaksi “San Jago”. Sana Compostela puolestaan tulee sanasta tähtikenttä, latinaksi ”campus stellae”, viitaten Pelagiuksen näkyyn. Näin syntyi nykyinen kuuluisa pyhiinvaelluskohde, suureksi kaupungiksi kasvanut Santiago de Compostela. (Wetterstrand 2011, 26. Carr-Gomm 2011, 83–86; Gitlitz & Davidson 2000, XIII.)

Aluksi Santiagoon vaellettiin lähiseuduilta ja pyhimykseltä rukoiltiin suojelusta ja syntien anteeksiantoa. Pian pyhiinvaeltajia alkoi saapua Ranskasta ja ajan mittaan pyhiinvaellukselle lähdettiin yhä kauempaa, lopulta jopa Pohjois-Euroopasta saakka. (Carr-Gomm 2011, 84; Wetterstrand 2011, 26.) Santiago de Compostela nähtiin vaihtoehtona Jerusalemiin vaeltamiselle, matka oli lyhyempi, mutta sen uskottiin olevan yhtä hyödyllinen (Carr-Gomm 2011, 82–85). Kuka tahansa saattoi lähteä pyhiinvaellukselle, niin rikkaat kuin köyhät, naiset sekä miehet. Myöhäiskeskiajalla yleistyi tapa, että tuomitut rikolliset lähetettiin kahleissa sovittamaan syntejään. (Wetterstrand 2011, 27.) Elonheimo (2012, 17) toteaaakin: “Moni tutkija näkee nimenomaan pyhiinvaellusten muokanneen Eurooppaa ja synnyttäneen eurooppalaisuuden, koska pyhiinvaeltajia oli paljon eri yhteiskuntaluokista. Pitkällä pyhiinvaelluksella tutustui vieraisiin maihin ja kansoihin sekä näiden tapoihin”.

Keskiajalla, etenkin 1200–1400 –luvulla, pyhiinvaellusten suosio oli suurimmillaan, ja voidaan puhua jopa sen ajan massaturismista (Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013). On arvioitu, että Santiagoon saapui jopa 200 000 – 500 000 pyhiinvaeltajaa vuosittain (Museokeskus Vapriikki 2015; Selén 2006, 11). Kirkon reformaation myötä protestantit kuitenkin kielsivät pyhiinvaellukset käytännössä kokonaan ja varsinkin pohjoiseurooppalaiset lopettivat vaeltamisen. Katolilaisten keskuudessa vaellusinto Santiagoon laski puolestaan siksi, että samoihin aikoihin pyhäinjäänteet piilotettiin ja ne olivat pitkään kadoksissa. Kun jäänteet löytyivät ja ne todettiin jälleen aidoiksi 300 vuotta myöhemmin, alkoi pyhiinvaellusperinne uudelleen elpyä. (Elonheimo 2012, 16–18; Wetterstrand 2011, 26–27; Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013.)

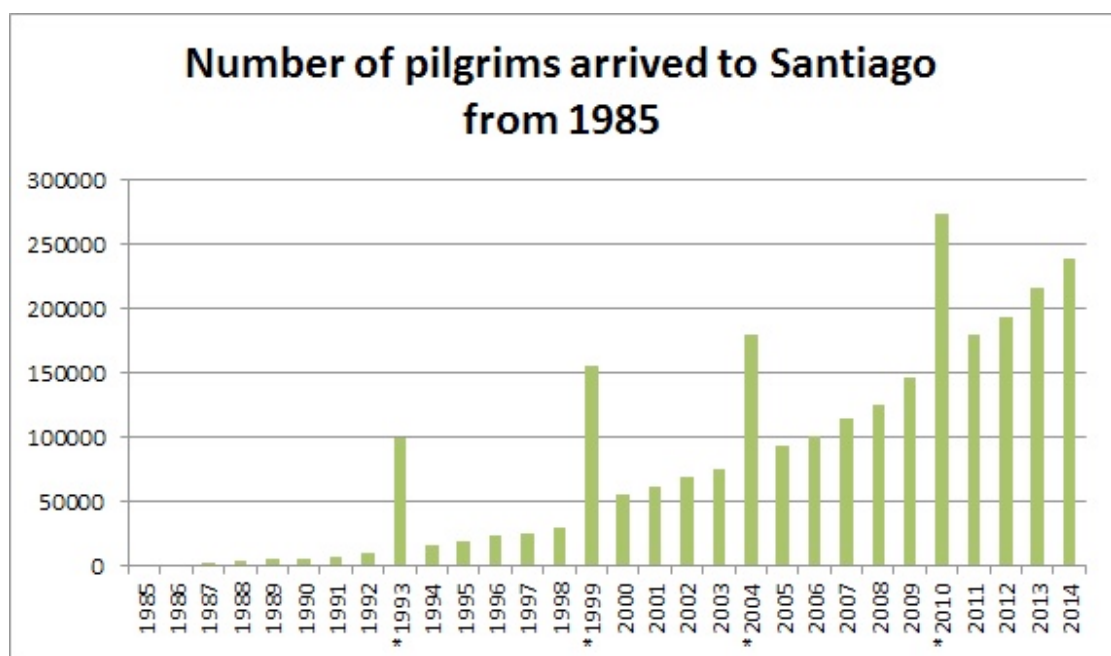
Voimakas kiinnostus nousi uudelleen 1960 –luvulla ja pyhiinvaellukset Santiago de Compostelaan alkoivat jälleen yleistyä, myös Pohjois-Euroopasta (Wetterstrand 2011, 27). Aiheesta alettiin julkaista runsaasti kirjallisuutta, sekä matkaopaskirjoja että matkakertomuksia (Carr-Gomm 2011, 86). Camino tuli ihmisten tietoisuuteen maailmanlaa-

juisesti 1980-luvulla ja pyhiinvaeltajia alkoi saapua yhä kauempaa ja kasvavissa määrin. Vuonna 1985 Santiago de Compostela nimettiin UNESCO:n maailmanperintökohteeksi. Kaksi vuotta myöhemmin Camino Frances, suosituin ja tunnetuin reitti Santiagoon, julistettiin Euroopan ensimmäiseksi kulttuurireitiksi, joka vuonna 1993 huomioitiin UNESCO:n perintöreittien listalla. (Carr-Gomm 2011, 87; UNESCO 2015.)

3.4 Pyhiinvaelluksen nykytila ja tulevaisuus

Pyhiinvaellusten suosio on säilynyt ja on edelleen kasvussa. Etenkin tunnettuihin ja historiallisesti merkittäviin kohteisiin matkustetaan nykypäivänä paljon. Matkustaminen on nykyään helpompaa kuin aiemmin, joten yhä useammilla on mahdollisuus lähteä yhä kauemmas kotoa. Tämä näkyy myös suosituissa pyhiinvaelluskohteissa: pyhiinvaeltajien ja turistien virta on kasvanut huomattavasti. (Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013; Carr-Gomm 2011, 8–9.)

Santiago de Compostelan kävijämäärät ovat pienempiä verrattuna suosituimpiin kohteisiin. Tilastoja alettiin kirjata kunnolla vuonna 1985 ja vaeltajia saapui kaupunkiin tuolloin vaatimattomat 2491. Siitä saakka kasvu on kuitenkin ollut tasaisessa noususuhteessa, kuten kuvio 2 voidaan havaita. Pyhän vuoden vaikutukset ovat selkeästi nähtävissä pyhiinvaeltajien määrässä, ne on merkitty kuvioon *-merkillä (kuvio 2).

KUVIO 2. Pyhiinvaellukset Santiagoon vuosina 1985–2014 (Caminoteca 2015)

Vuosi, jolloin apostoli Jaakobin päivä, 25. heinäkuuta, osuu sunnuntaille, on Jaakobin kunniaksi vietettävä pyhä vuosi. Viimeksi pyhä vuosi on ollut vuonna 2010, jolloin pyhiinvaeltajia saapui perille jopa 272 703. Tämä ei riitä nykypäivänä massaturismin määritelmään vaan kyse on vaihtoehtomatkailusta. (Elonheimo 2012, 25; Wetterstrand 2011, 27–28; 147.) Vaeltajien määrät ovat kuitenkin sen verran suuria, että matkan varrella olevat kaupungit ja kylät hyötyvät pyhiinvaeltajista taloudellisesti ja useat tahot osallistuvat reitistön ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Camino on kaupallistunut voimakkaasti ja se voidaan nykypäivänä nähdä matkailutuotteena. (Selén 2006, 14–16.)

Suomalaisten pyhiinvaellusmatkat Santiagoon ovat myös lisääntyneet. Vuonna 2010 suomalaisia saapui perille 742, joka on yli kaksinkertainen määrä verrattuna esimerkiksi vuoteen 2004, jolloin suomalaisia pyhiinvaeltajia saapui Santiagoon 302 (Elonheimo 2011, 25). Nyt suomalaisten määrä on vakiintunut noin 700 pyhiinvaeltajaan vuosittain (Caminoteca 2015).

Seuraava Jaakobin pyhä vuosi tulee olemaan vuonna 2021. (Wetterstrand 2011, 147.) Voidaan olettaa, että ainakin sinä vuonna vaeltajien kokonaismäärä saattaa ylittää ennätyslukuihin Caminolla. Tulevaisuudentutkija Yeomanin (2008, 194) mukaan uskonnollisen turismin näkymät ovat kaiken kaikkiaan hyvät ja kasvu tulee jatkumaan tulevaisuudessa. Hänen arvionsa mukaan varsinkin islaminuskon pyhät kohteet säilyttävät merkityksensä. Uskonnollisuus liittyy vahvasti elämän tärkeimpiin hetkiin ja tämä näkyy myös matkailun piirissä. Lisäksi hengellisyys ja sisäisen rauhan etsiminen ovat nykypäivän hektisyyden myötä nousevia teemoja, jotka saavat ihmiset liikkeelle. (Yeoman 2008, 194.)

3.5 Camino de Santiagon erityispiirteet

3.5.1 Jaakobin kultti ja symboliikka

Santiago de Compostela on rakentunut Pyhän Jaakobin kultin ympärille. Jaakobia pidetään yhä Espanjan suojeluspyhimyksenä, sillä legendan mukaan hän tuli auttamaan taisteluissa maureja vastaan kun kristityt pyrkivät karkottamaan muslimit Espanjasta. Jaakob ilmestyi valkoisella hevosella taisteluihin juuri kriittisillä hetkillä ja lopulta, Jaako-

bin ansiosta tai ei, kristityt saivat maurit karkoitettua. Jaakob tunnetaan tästä syystä myös nimellä “Matamortos”, eli Maurien tappaja ja hänestä tuli samalla kaikkien pyhiinvaeltajien suojelija. Parhaiten Jaakob toki tunnetaan siitä, että hän oli marttyyrikuoleman kärsinyt Jeesuksen opetuslapsi. (Gitlitz & Davidson 2000, XIV; Lehtonen 2005, 14.)

Kirkkotaiteessa Jaakob kuvataan matkamiehen varusteissa, joihin kuuluu viitta, hattu, laukku ja sauva. Huomattavin Jaakobin tunnus on hänen hatussaan oleva kampsimpukka. Simpukasta on tullut myös Santiagoon vaeltavien pyhiinvaeltajien symboli. Kerrotaan, että simpukasta tuli symboli, koska varhaisina aikoina kun pyhiinvaeltajat kävelivät Finisterreen, heillä oli tapana kerätä rannalta simpukoita matkamuistoksi. Toisen tarinan mukaan yksi Pyhän Jaakobin ihmeistä olisi ollut erään ritarin pelastaminen varmalta hukkumiskuolemalta peittämällä hänet simpukoilla ja tuomalla rantaan. (Lehtonen 2005, 14; Gitlitz & Davidson 2000, XV.) Joka tapauksessa symboliikka elää edelleen vahvasti; reitti on merkitty simpukan kuvilla tänäkin päivänä ja rinkassa roikkuva simpukankuori on pyhiinvaeltajan tunnus. (Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa 2013; Lehtonen 2005, 14).

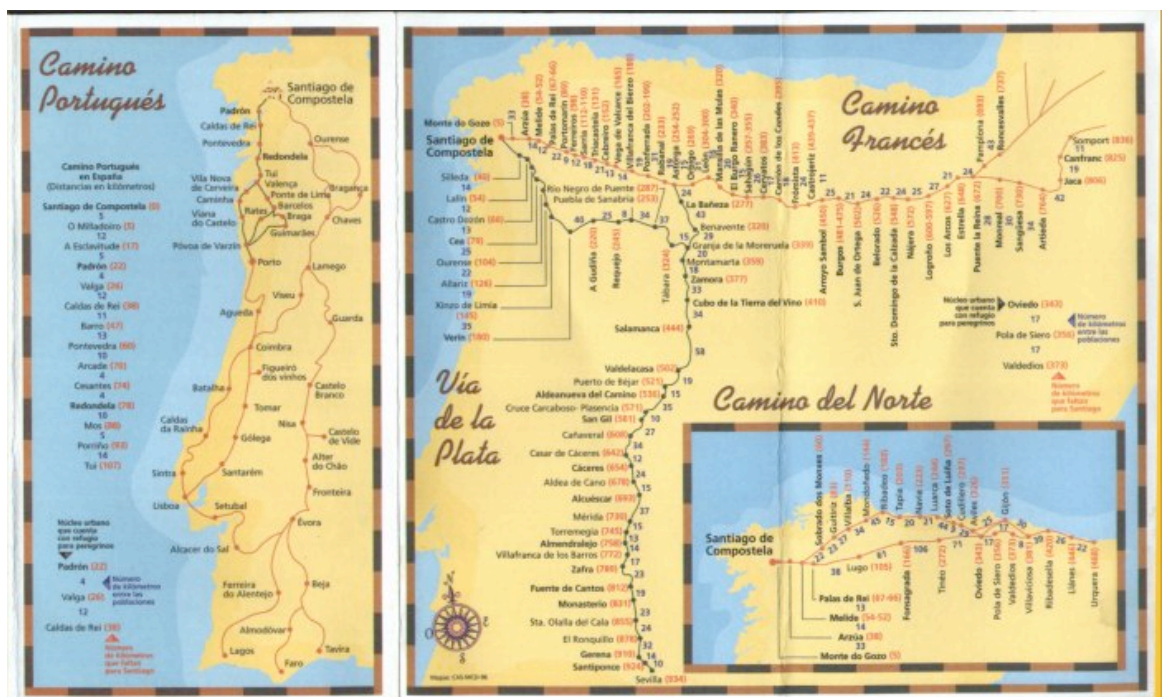
Reittiin ja reitin varrella oleviin paikkoihin liittyy myös monia muita legendoja ja tarinoita. Yksi tunnetuimmista liittyy Rautaristiin, espanjaksi “Cruz de Fierro”, jonka alla on valtava kivikasa. Kiviröykkiön alkuperästä ei ole varmuutta. On mahdollista että kasa on alunperin ollut jonkinlainen kelttien tai roomalaisten merkki kulkureitistä. Toisen legendan mukaan aikana, jolloin Santiagon katedraalia vasta rakennettiin, oli jokaisen pyhiinvaeltajan määrä tuoda kotoaan kivi rakennusmateriaaliksi. Samalla kivi edusti kaikkea sitä, minkä pyhiinvaeltaja halusi jättää taakseen. Nykyään Rautaristille kannetaan kiviä tämän legendan inspiroimina, ne edustavat syntien taakkaa, josta halutaan vapautua tai asioita, joista on vaikea päästä irti. (Gitlitz & Davidson 2000, 284; Caminoteca 2015) Tämä on vain yksi useista esimerkki tarinoista, jotka elävät edelleen vahvasti osana Caminoa.

3.5.2 Reitit

Usein arkikielessä, kun puhutaan Caminosta, tarkoitetaan tunnetuinta reittiä, nimeltään “Camino Frances” eli ranskalainen tie. Tämän tien kulkijat lähtevät matkaan useimmi-

ten St. Jean Pied de Port -nimisestä kaupungista Ranskassa tai Ronchesvallesista Espanjassa. Kyseinen reitti on entisöity kulkemaan mahdollisimman pitkälti alkuperäistä reittiä myöten ja sen varrella on monia tunnettuja kaupunkeja, kuten Pamplona, Burgos ja León. Camino Francesin varrella on kaikista eniten infrastruktuuria; majataloja, ravintoloita ja sairaaloja. Tie on hyvin merkitty keltaisilla nuolilla, joita seuraamalla pysyy reitillä. Ranskalaisen tien suosion salaisuus lienee siinä, että matka on suhteellisen helpokulkuista, välimatkat kaupunkien välillä melko lyhyitä ja palveluita runsaasti tarjolla. Kokonaispituudeksi reitille kertyy 790 km ja kulkemiseen kuluu noin kuukausi, mikäli kulkee suunnilleen 25 kilometrin päivävauhtia. (Lehtonen 2005, 11–12; Caminoteca 2015.)

Ranskalaisen tien lisäksi käsitteellisesti “Camino” viittaa todellisuudessa koko Euroopan kattavaan reitistöön, jonka päätepiste on Santiago de Compostela. Suomesta lähdettiin vaeltamaan useimmiten matkaamalla ensin Normmalmin Pyhän Jaakobin kirkkoon ja siitä Ruotsin ja Saksan läpi kohti Santiagoa. Tämä ja muut kauempaa Euroopasta tulevat reitit yhdistyvät lopulta Ranskassa tai Espanjassa tunnettuihin reitteihin. (Wetterstrand 2011, 28–29) Tärkeimmät reitit on esitetty kuvassa 1.

KUVA 1. Tunnetuimmat pyhiinvaellusreitit Santiago de Compostelaan (Credencial del Peregrino 2014)

Camino Portugués tai Camino Portugés, eli Portugalin tie kulkee nimensä mukaisesti Portugalista kohti pohjoista (kuva 1). Aloituspisteenä on useimmiten pääkaupunki Lisabon, josta kävelee Santiagoon suunnilleen 24 päivää ja matkaa kertyy 613 km. Toinen suosittu aloituskaupunki on Porto, josta matkaa on n. 240 km ja sen kulkemiseen kuluu 9 päivää. (Caminoteca 2015)

Via de la Plata, eli “hopea tie”, lähtee Sevillasta kohti pohjoista ja kulkee muun muassa Salamancan ja Astorgan kautta Santiagoon (kuva 1). Tämä reitti kulkee kokonaisuudessaan Espanjassa ja sen kokonaispituudeksi kertyy 1000 km, jonka kulkee ilman lepöpäiviä 37 päivässä. Pitkät osuudet ovat suurimmaksi osaksi sellaisia kuin ne olivat jo 2000 vuotta sitten. (Wetterstrand 2011, 28–29; Caminoteca 2015.)

Camino del Norte, eli Pohjoinen tie, mutkittellee Pohjois-Espanjan satamakaupunkien kautta (kuva 1), missä pyhiinvaeltajat nousivat aikoinaan pois laivoista ja jatkoivat matkaansa jalkaisin kohti Santiagoa. Reitin alkupisteeksi nimetään kuitenkin usein Irun, josta matkaa Santiagoon kertyy 830 km, jonka taittaa 32 päivässä. Matkan varrella on runsaasti nousuja ja laskuja, joten reitti on hieman Camino Francesia haastavampi. Ponnistelut palkitaan kuitenkin upeilla merimaisemilla. (Lehtonen 2005, 11–12; Caminoteca 2015)

Valtaosalle pyhiinvaeltajista Santiago de Compostela on matkan päätepiste ja sinne kaikki tiet oikeastaan johtavat. Monet eivät tiedä mahdollisuudesta jatkaa vaellusta vielä Atlantin rannikolle. Camino Finisterre johtaa vaeltajan Santiagosta Finisterreen, “maailman loppuun”. Tämän historiallisen, noin 90 kilometrin reitin vaeltaa 3 päivässä. Perille päästyään voi nauttia upeista hiekkarannoista, lähes täydellisestä auringon noususta tai laskusta ja polttaa matkan päättymisen kunniaksi vaellusvaatteensa. (Caminoteca 2015; Brierley 2014; 4–5, 60).

3.5.3 Pyhiinvaelluspassi ja –todistus

Camino de Santiagoa kulkevan tulee hankkia pyhiinvaeltajan passi, “Credencial del peregrino” (kuva 2). Sitä näyttämällä henkilö todistaa olevansa pyhiinvaellusmatkalla ja pääsee yöpymään pyhiinvaeltajille tarkoitettuihin refugioihin. Passiin kerätään päivämäärällä varustettuja leimoja jokaisesta majapaikasta matkan varrella ja näin ollen se

toimii todisteena matkan etenemisestä. (Lehtonen 2005, 115; Credencial del Peregrino 2014.)

KUVA 2. Pyhiinvaeltajan passi (Credencial del peregrino 2014)

Pyhiinvaelluksen suorittamisesta myönnetään virallinen todistus, ”Compostela” (kuva 3), mikäli vaeltaja pystyy todistamaan kävelleensä vähintään viimeiset 100 kilometriä tai pyöräilleensä tai ratsastaneensa viimeiset 200 kilometriä Santiago de Compostelaan. (Credencial del Peregrino 2014; Lehtonen 2005, 112.)

KUVA 3. Pyhiinvaellustodistus ”Compostela” (Törhönen 2014)

4 ELÄMYKSELLISYYS

4.1 Elämys ja elämysmatkailu

4.1.1 Elämyksen määritelmä

Elämyksen ja elämysmatkailun määrittelemisen on haastavaa. Terminä ”elämys” juontaa juurensa Mikael Agricolan suomen kielen kehittämiseen, jolloin hän määritteli elämyksen tarkoittavan elämää tai elämän sisältöä. Nykyään määritelmä viittaa kuitenkin voimakkaasti vaikuttaviin kokemuksiin tai tapahtumiin. (Saarinen 2002, 18.) Elämys tarkoittaa emotionaalista, yksilöllistä ja positiivista kokemusta. Elämys on prosessi, joka liittyy tekemiseen ja kokemiseen ja jonka merkitystä ei voi etukäteen määrittää. Ihmisen tahtoa ja motivaatiota ylläpidetään tekemisen kohteen avulla. Tekeminen synnyttää jännitteen, joka ylläpitää viirettä, kunnes mahdollinen elämys katkaisee jännitteen. Elämystä ei siis voida pitää pelkästään psykologisena tilana, vaan tekemisenä, joka perustuu emotionaalisiin vihjeisiin. Nykyään tunteet nähdäänkin järkipärisen päätöksenteon positiivisena apuna. Elämys on aina subjektiivisiin tunteisiin ja tuntemuksiin sidottu voimakas kokemus. (Borg, Kivi & Partti 2002, 25–27.)

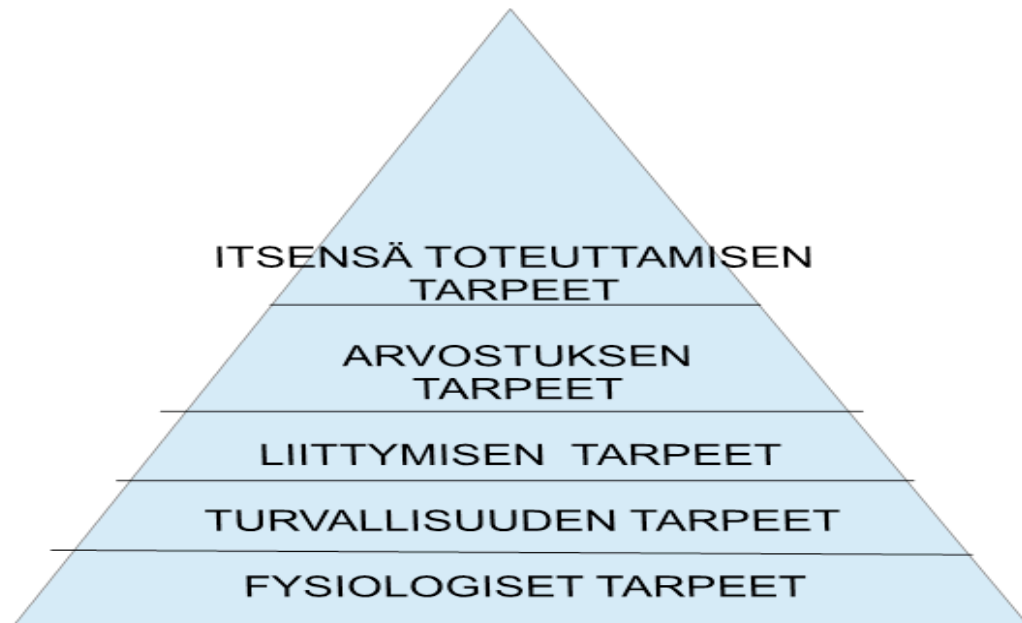
Elämys ja kokemus ovat määritelmällisesti kaksi eri asiaa. Niistä puhuttaessa on hyvä tietää miten termit poikkeavat toisistaan. Kokemus on tiedollisesti rakentunut, kun taas elämys on sisällöltään emotionaalinen. Näin ollen elämys on yksilöllisempi ja aina subjektiivinen, joten sitä ei voida kyseenalaistaa. Elämys jättää kokijaansa voimakkaan ja myönteisen muistijäljen, joka korostaa elämyksen merkityksellisyyttä. Sen syntymiseen voidaan merkittävästi vaikuttaa kiinnittämällä erityistä huomiota asiakkaan kokemukseen. (Komppula & Boxberg, 2005, 27.)

4.1.2 Elämys psykologian näkökulmasta

Psykologiassa elämys ymmärretään usein elämyshakuisuuden kantasanana. Elämyshakuisuus viittaa ihmisen tarpeeseen kokea vaihtelevia, moniulotteisia ja voimakkaita kokemuksia. Piirreajattelun mukaan elämyshakuisuus on suhteellisen pysyvä persoonalli-

suuden ominaisuus, joka voi selittää yksilön matkustustapoja. Ihminen matkustaa kokeakseen elämyksiä. (Perttula 2007, 62–64.) Elämysten etsiminen, ”elämyshakuisuus”, voidaan siis karkeasti nähdä matkustusmotiivina.

Matkustusmotiivit ovat tarpeita, jotka vaikuttavat matkustuspäätöksiin (Komppula & Boxberg, 2005, 68). Motivaatioteorioiden avulla voidaan tutkia niitä voimia, jotka saavat ihmiset liikkeelle. Monet näistä teorioista tuovat esille sen oletuksen, että ihmisen toiminta syntyy sisäisistä jännitteistä ja tarpeista. Yksi tunnetuimmista tarveteorioista on psykologiasta tuttu Maslowin tarvehierarkia (kuvio 3). (Otavan opisto 2015.) Tarpeiden ryhmittely auttaa eri tyyppisten tarpeiden tunnistamista. Nämä tarpeiden tasot voidaan liittää matkailuun ja tarjota niille hyödyt matkailun kentässä. (Kivi & Partti, 2002, 24–25.)

KUVIO 3. Maslowin tarvehierarkia (Ojanen, Anttila, Lähdesmäki, Oksala & Paavilainen 2006, 51, muokattu)

Fyysiset tarpeet ovat perustarpeita ja matkailun tarjoamat hyödyt ovat ruoka sekä lepo. Seuraava askel on turvallisuuden tarve, jonka hyödyt ovat suoja, opastus ja vartiointi. Kolmannessa portaassa ryhmä ja matkaseura ovat niitä hyötyjä, jotka vastaavat yhteenkuuluvuuden tarpeisiin. Arvostuksen tarpeen hyödyt matkailussa ovat asema, roolit, tehtävä ja tieto. Nämä ovat tekijöitä, joissa yksilö pyrkii erottumaan massasta. Hierarkian huippuun on laitettu itsensä toteutuminen, jonka hyötynä toimii kokonaisvaltainen elämys. (Borg, Kivi & Partti, 2002, 24–25.)

Motivaatioteorioita voidaan käyttää hyödyn tuottamisen peruslähtökohtina. Hyödyt voivat olla enemmän tai vähemmän konkreettisia. Yhä useammin arvostetaan muitakin kuin taloudellisia tai rationaalisia hyötyjä. Palvelut, jotka tuottavat hyödykkeistä elämyksiä, asettuvat ylimpään kategoriaan Maslowin tarvehierarkiassa. Näin ollen elämykselliset kokemukset nähdään arvokkaimpina tuotteina, mihin matkailussa pyritään. (Borg, Kivi & Partti, 2002, 24–25.)

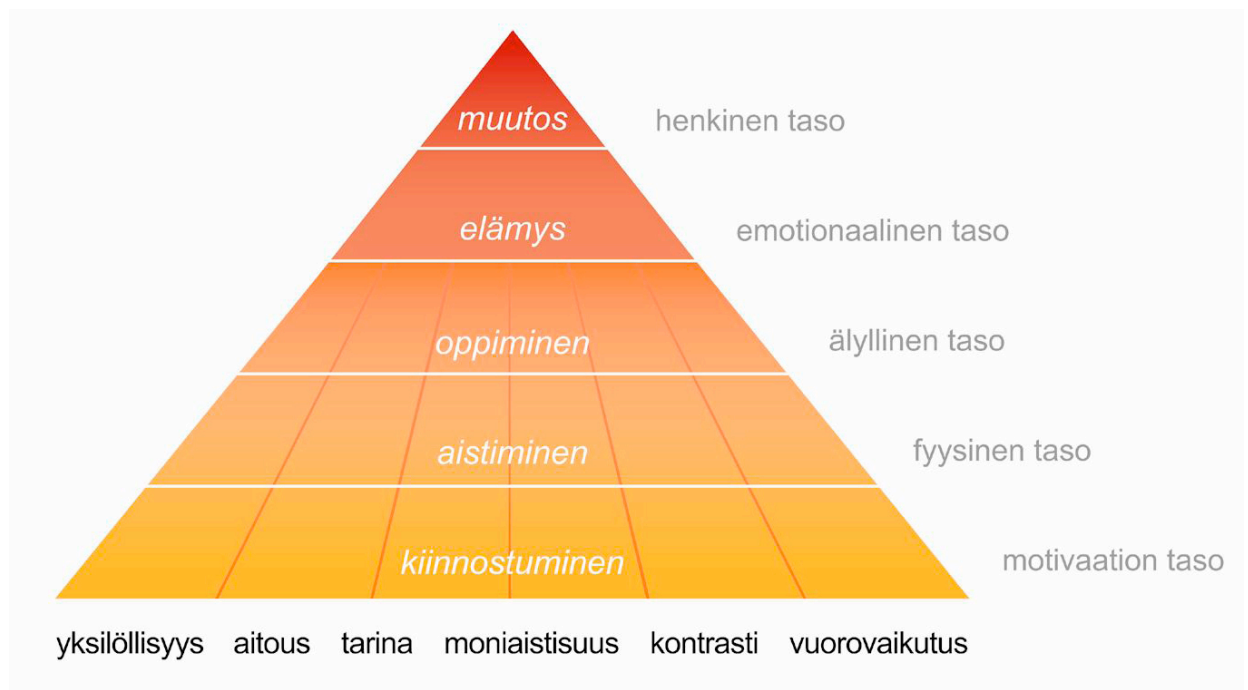
4.2 Elämys matkailualan tuotteena

Matkailussa ajatellaan tekemisen kohdistuvan juuri elämykseen. Matkailuelämys voi saada kokijassaan aikaan muutoksen, jossa kokemukset ja opit matkalta voidaan omaksua osaksi omaa arkipersonaa. Matkailija alkaa rakentaa ihanteellista elämystä luomalla mielikuvia, toiveita ja unelmia siitä olotilasta, joka matkan pitäisi toteuttaa. Varsinainen elämys riippuu siitä, miten kaikki odotukset toteutuvat matkalla. Elämysodotuksiin vaikuttaa koko elämyshistoria. Elämyksen arvioiminen alkaa vasta jälkikäteen ja sen merkitys muuntuu jatkuvasti suhteessa nykyiseen ja tulevaan toimintaan. Vaikka elämys on ensisijaisesti yksilön sisäinen kokemus, emme voi tarkastella sitä irrallaan yhteisön kulttuurista, sillä usein matkailu on sidottu paikkaan ja aikaan. Matkailu on erilaisuuden kohtaamista, tuttu ja turvallinen vaihtuu uuteen ja erilaiseen. Toiminnan ja kulttuurin suhde on yksi mielenkiintoinen näkökulma matkailuelämyksen kokemisessa. (Borg, Kivi & Partti 2002, 27–29; Tarssanen 2009, 6.)

Elämystuote eroaa muista tavaroista ja palveluista sen mieleenpainuvuudella. Elämyksissä korostuvat tilannesidonnaisuus ja ainutkertaisuus, jotka voivat olla yksittäisiä tai pitkään jatkuvia, kuten esimerkiksi pyhiinvaellus. Matkailu onkin elämystalouden edelläkävijä. Termiä elämys alettiin käyttää matkailun markkinoinnissa yhä useammin 1990-luvulla. Panostamalla tuotteiden elämyksellisyyteen, saadaan niille rakennettua lisäarvoa. Elämys ei ole tilattavissa, eikä sitä voi varata. Fyysinen ja mentaalinen läsnäolo ovat vaatimuksia, joiden avulla on mahdollista saavuttaa elämys. Näin ollen elämyksen syntymiselle pystytään tarjoamaan vain parhaat mahdolliset edellytykset. (Komppula & Boxberg, 2005, 26, 28–29; Borg, Kivi & Partti, 2002, 29.)

4.3 Elämyskolmio

Tarssasen ja Kyläsen suunnittelema Elämyskolmio-malli (kuvio 4) mahdollistaa ymmärtämään matkailutuotteen elämyksellisyyttä ja helpottaa sen analysoimista. Mallin avulla voidaan löytää puutteita matkailutuotteesta ja tunnistaa sen kriittiset kohdat. Näin yritykset pystyvät parantamaan tuotetta ja vahvistamaan omaa kilpailukykyä. Elämyskolmio kuvaa täydellistä tuotetta kahden näkökulman avulla: 1. tuotteen elementtien tasolla ja 2. asiakkaan kokemuksen tasolla. (Tarssanen 2009, 11–12.)

KUVIO 4. Elämyskolmio -malli (Kalliomäki 2011)

Kuvion alareunan elementit ovat elämyksellisen tuotteen ominaisuuksia. Nämä kuusi ominaisuutta mahdollistavat todennäköisemmin elämyksen syntymisen. Kuvion oikeassa reunassa kuvataan elämyksen tasoja, joiden mukaan kokemus etenee kohti elämystä. Seuraavissa kappaleissa selitämme tarkemmin ominaisuuksia ja tasoja. (Tarssanen 2009, 12.)

4.4 Elämyksen elementit

Elämyskolmion vaaka-akselilla on esitetty kuusi elementtiä, jotka elämyksellisestä tuotteesta tulisi löytyä. Tuotteeseen voidaan tietoisesti pyrkiä lisäämään näitä ominaisuuksia, jotta elämyksen kriteerit täytyisivät ja elämystuote olisi onnistunut. (Tarssanen 2009, 12.)

Yksilöllisyys

Yksilöllinen tuote takaa jokaiselle osallistujalle mahdollisuuden toteuttaa omia mieltymyksiään esimerkiksi aktiviteettien haastavuuden ja tarjotun tiedon osalta. Kokemuksen tulisi olla ainutkertainen ja ainutlaatuinen, niin ettei täysin samanlaista kokemusta löydy muualta. Hyvät lähtökohdat toteuttaa yksilöllisyys ovat asiakaslähtöisyys, joustavuus ja mahdollisuutena räätälöidä tuote jokaisen asiakkaan mieltymysten ja tarpeiden mukaan. Ideaali olisikin tuottaa helposti personoitavia tuotteita, joiden peruskonsepti on monistettavissa. (Tarssanen 2009, 12.)

Aitous

Tuotetta kehittäessä on otettava huomioon sen aitous. Kun tuote on tarpeeksi uskottava, se synnyttää kokijassa aitouden tunteen. Kun määritellään esimerkiksi mitä paikallisuus on, aitous tulee esiin mitä lähemmäs päästään olemassa olevaa ja todellista alueen tapaa ja kulttuuria. Jokainen representaatio muuttaa kokijan käsitystä alkuperäisestä. Siksi osa tuotteen aitoutta on sen kulttuuri-eettinen kestävyys. Eettinen tuote ei loukkaa etnisiä tai muita kulttuuriyhteisöjä tai pyri hyötymään näiden kustannuksella. Esimerkiksi saamelaisena rahastaminen ei ole oikein, jos se antaa epäaitoa kuvaa saamelaisuudesta. (Tarssanen 2009, 12–13)

Tarina

Aitous ja tarina liikkuvat käsi kädessä. Kun tarina on aito ja uskottava, se antaa tuotteelle ja kokemukselle sosiaalisen merkityksen ja sisällön, ja asiakkaalle syyn kokea kyseessä oleva tuote. Parhaimmillaan tarina sitoo kokonaisuuden eri elementit toisiinsa, jolloin kokemuksesta tulee tiivis ja mukaansatempaava. Tarina perustelee sen mitä tehdään ja miksi tehdään. Esimerkiksi pilkkimään mentäessä on hyvä vakuuttaa asiakas siitä, miksi hänen tulee opetella pilkkimisen taito. Fakta ja fiktio elementit sopivassa suhteessa tuovat omat lisämausteensa kokemukseen, jolloin tarina houkuttelee asiakkaan myös tunnetasolla osalliseksi kokemukseen. Tarinaa muokatessa on hyvä ottaa

huomioon kohdeyleisön tarpeet. Tarinan on oltava uskottava viimeistä piirtoa myöten kaikissa kokemisen vaiheissa, markkinoinnista kokemiseen ja jälkimarkkinointiin. (Tarssanen 2009, 13–14)

Moniaistisuus

Tuotteen mukaansatempaavuutta voidaan vauhdittaa huomioimalla kaikki aistiärsykkeet erityisen tarkasti. Aistiärsykkeiden tulee vahvistaa haluttua teemaa ja näin ollen ovat erittäin hyvä tuki moniaistisuuden saavuttamisessa. On kuitenkin oltava erittäin huolellinen, että niitä ei ole liikaa ja ne eivät ole liian häiritseviä tekijöitä, kokonaisvaikutelma saattaa kärsiä. (Tarssanen 2009, 14.)

Kontrasti

Kontrasti antaa erilaisen näkökulman asiakkaalle. Tuotteen on tarjottava irtipääsyä arjesta. Kun ihminen näkee itsensä toisesta näkökulmasta tai toisenlaisena vieraassa ympäristössä, hän voi kokea uutta ja erilaista. Tämä vapauttaa näkemään ja kokemaan asioita erilaisella tavalla vapaana arjen rajoituksista ja tottumuksista. Tärkeää on huomioida asiakas ja se, mistä hän tulee. Esimerkiksi yhdelle eksoottinen asia voi olla toiselle erittäin tavallista. (Tarssanen 2009, 14.)

Vuorovaikutus

Vuorovaikutuksella haetaan onnistunutta kommunikaatiota, jotta asiakkaalle syntyy yhteisöllisyyden tunne. Esimerkiksi retkelle osallistuvat on hyvä ensin esitellä toisilleen. Yhteisöllisyyteen liittyy tietoisuus siitä, että kokemus on yleisesti hyväksytty ja arvostettu. Kokemus saattaa nostaa yksilön sosiaalista statusta tai liittää häntä tiiviimmin tiettyyn ryhmään. Onnistunut vuorovaikutus palveluntarjoajan ja matkailijan välillä on tärkeä elementti myös yksilöllisyyden luomisessa. (Tarssanen 2009, 14–15.)

4.5 Elämyksen tasot

Elämyskolmio-mallin kokemisen tasot havainnollistavat elämyksen syntymisen, joka parhaimmillaan johtaa muutoskokemukseen. Asiakkaan kiinnostus tuotetta kohtaan johtaa kokemiseen, kokemuksiä prosessoidaan tietoisesti, jonka perusteella elämys syntyy. Edellä mainittujen peruselementtien tulisi ilmetä jokaisella tasolla, jotta elämystuote on hyvä ja toimiva. (Tarssanen 2009, 15.)

Motivaation taso

Asiakkaan kiinnostus tuotetta kohtaan saadaan herätetyksi motivaation tasolla. Tässä vaiheessa luodaan odotukset tuotteelle esimerkiksi markkinoinnin keinoin. Tuotetta markkinoitaessa onkin erittäin tärkeää tuoda esille elämyskriteerit eli yksilöllisyys, aitous, tarina, moniaistisuus, kontrasti ja vuorovaikutus. (Tarssanen 2009, 15.)

Fyysinen taso

Fyysisellä tasolla aistit heräävät henkiin. Asiakkaalle konkretisoituu se mitä hän on tekemässä, missä hän on ja mitä tapahtuu. Tuote koetaan ja tiedostetaan aistien kautta. Hyvä tuote takaa miellyttävän ja turvallisen kokemuksen, lukuunottamatta extreme-elämykset. Ihmisen perustarpeet on otettava huomioon. Tuotteen tekninen laatu mitataan fyysisellä tasolla. (Tarssanen 2009, 15–16)

Älyllinen taso

Älyllisellä tasolla toimiminen, oppiminen, soveltaminen ja mielipiteiden muodostaminen tapahtuu aistiärsykkeiden kautta. Asiakas päättää onko hän tyytyväinen tuotteeseen vai ei. Hyvä tuote tarjoaa mahdollisuuden oppia jotakin uutta, saada uutta tietoa tai kehittyä jossain. Nämä kaikki voivat tapahtua joko tiedostetusti tai tiedostamatta. (Tarssanen 2009, 16.)

Emotionaalinen taso

Emotionaalisella tasolla kokemuksesta tulee varsinainen elämys. Asiakkaan tunnereaktiota ei pystytä ennustamaan tai hallitsemaan. Sen syntymisen mahdollistaa kuitenkin se, että tuotteessa on otettu aikaisemmillä tasoilla huomioon kaikki elämyksen peruselementit. Näin ollen saattaa syntyä positiivinen tunnereaktio, jonka yksilö kokee merkitykselliseksi. (Tarssanen 2009, 16.)

Henkinen taso

Elämyksen positiivinen tunnereaktio johtaa parhaimmillaan henkilökohtaiseen muutokokemukseen. Tämä saattaa aiheuttaa melko pysyviä muutoksia fyysisessä olotilassa, mielentilassa tai elämäntavassa. Henkisellä tasolla yksilö kokee tällöin muuttuneensa, kehittyneensä ihmisenä tai omaksuneensa jotakin uutta osaksi persoonaansa. Esimerkiksi sohva-perunasta voi tulla kuntoilija tai entinen arkajalka saa uusia voimavaroja hypättyään laskuvarjolla. (Tarssanen 2009, 16.)

5 TUTKIMUKSEN AINEISTO

5.1 Tutkimuksen taustaa

Camino de Santiagosta on kirjoitettu runsaasti erilaista kirjallisuutta, sekä tieteellisiä teoksia että päiväkirjamaisia matkakertomuksia. Aiheesta on tehty useita elokuvia ja monia tv-ohjelmia, jotka ovat lähinnä dokumentaarisia kuvauksia. Caminoa on myös tutkittu monesta eri näkökulmasta. Monet tutkimukset on tehty teologisesta näkökulmasta, mutta jonkin verran löytyy myös matkailualan tutkimustietoa, jopa suomen kielellä. Toistaiseksi ei kuitenkaan löytynyt aiempaa tutkimusta, joka nojaa voimakkaasti juuri elämysteollisuuden teoriaan.

5.1.1 Aikaisemmat tutkimukset Camino de Santiagosta

Riina Vuollet (2011) tutki pyhiinvaeltajien motivaatiota opinnäytetyössään ja johtopäätöksenä hän toteaa: “– lisäksi pitkä vaellus saattaa olla mahtava ja vaikuttava kokemus. Santiago de Compostelan pyhiinvaellukselle ja vaellukselle osallistuminen on mielestäni näkemiseen, tekemiseen sekä kokemiseen perustuvaa, joista kaikista voi syntyä matkailijalle elämyksiä”. Hänen tutkimustuloksensa osoittavat, että itsensä toteuttamisen tarve on tärkein motiivi suomalaisen pyhiinvaeltajan matkalle lähtöön ja matkalle lähdeään usein elämän käännekohtissa. Toki osa lähtee matkaan kuitenkin puhtaasti uusien kokemusten hankkimisen takia. (Vuollet 2011, 55–57.)

Päivi Aikasalo (2007) puolestaan tutki Camino de Santiagoa spirituaalisena kokemukseksi teologisesta näkökulmasta. Kyseisessä työssä ilmeni, että arjesta pakoon pääsy, matkan fyysisyys ja vuorovaikutus muiden vaeltajien kanssa korostuivat pyhiinvaelluskokemuksissa. Aikasalon tutkimuksessa uskonnollisuus painottui vahvasti. Vastaajat eivät olleet ainoastaan suomalaisia vaan tulivat eri kulttuureista. (Aikasalo 2007.) Näistä seikoista huolimatta haastatteluvastaukset olivat samankaltaisia kuin muissakin tutkimuksissa.

5.1.2 Matkakertomukset tutkimuksen tukena

Caminosta kirjoitetut lukuisat teokset kertovat matkan merkityksestä. Ehkä tunnetuin aiheesta kirjoitettu kirja on brasilialaisen Paulo Coelho'n "Pyhiinvaellus", jossa hän kertoo omasta vaelluksestaan ja sen voimakkaasta vaikutuksesta elämäänsä. Coelho'n lisäksi esimerkiksi amerikkalainen näyttelijä Shirley Maclaine nostaa vaikuttavuuden esille omassa teoksessaan. (Carr-Gomm 2011, 87.) Myös suomenkielisissä kirjoituksissa pohditaan laajasti matkan merkityksellisyyttä ja sitä, kuinka ikimuistoinen tai unohtumaton Camino on ja kuinka se saattaa jopa muuttaa ihmistä. "Olen kuullut sanottavan, että pyhiinvaellukselle Santiago de Compostelaan lähtevä palaa takaisin eri ihmisenä. – Perille pääseminen oli upeaa, mutta vaellus, pyrkiminen päämäärään antaa pysyvimmät muistot. En halua sanoa, etteikö moni pyhiinvaeltaja olisi kokenut muutoksen tapahtuneen itsessään. – Camino antoi niin paljon vahvoja elämyksiä, kokemuksia ja ajattelun aihehtakin –" toteaa Kari Selén teoksessaan. (Selén 2006, 197–198.)

Hieman eri näkökulmasta Caminon elämyksellisyyttä pohtii Anneli Mylläri, joka vertaa omassa kirjassaan pyhiinvaellusta perinteisiin viihdemaailman elämystuotteisiin: "Pohdin, mahtavatko ensimmäisen vaelluksen muisto ja tunnelmat latistua, jos ne toistaa? Onko pyhiinvaellus kertaluonteinen kokemus samalla tavoin kuin jotkut elokuvat, joita ei halua katsoa toistamiseen niiden jättämän voimakkaan tunnetilan takia? Vai onko vaellus kuin kirja, johon haluaa palata yhä uudestaan, ja josta löytää joka lukukerralla uutta ammennettavaa?" (Mylläri 2009, 151.)

Joissain teoksissa painotetaan pysyvämpiä henkisiä muutoksia. Tuija Wetterstrand koki muutoksen tarpeen leimaavan Caminoa vahvasti: "Yritän etsiä selitystä sille, miksi olin itse halunnut nähdä tämän vaivalloisen matkan ja miksi ylipäättään tämä nimenomainen pyhiinvaellusreitti vetää yhä enemmän väkeä puoleensa. Muiden pyhiinvaeltajien kanssa juteltuani ainakin yksi syy on noussut ylitse muiden: elämänmuutos." (Wetterstrand 2011, 132.) Susanna Linna puolestaan koki uusiutuneensa ihmisenä: "Saatuani nukkua aamulla pitkään kunnollisessa sängyssä, olin pian kuin uusi ihminen ja vaellusväsymys oli muuttunut muistoissani jo urheudenosoitukseksi." (Linna 2004, 217.) Nämä ovat vain muutamia kirjallisuudesta löytyviä esimerkkejä siitä, kuinka Caminon vaikutuksia ja elämyksen syvyyttä on pyritty kuvailemaan.

5.2 Aineiston esittely

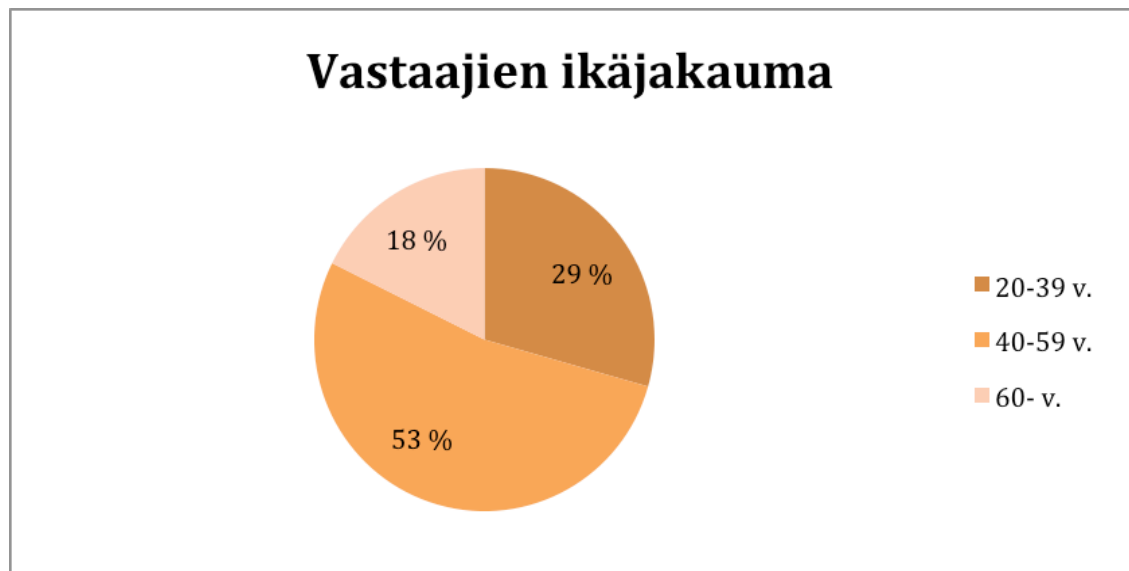
5.2.1 Haastattelujen toteuttaminen

Teemahaastattelu toteutettiin itse tekemämme haastattelupohjan avulla. Rakensimme haastattelukysymykset elämyskolmio-mallin eri kokemisen tasojen ympärille siten, että vastausten perusteella olisi mahdollista tunnistaa niitä elementtejä, jotka kullakin tasolla korostuvat. Kartoitimme lisäksi vaeltajien odotuksia ja niiden toteutumista, sekä kysyimme lopuksi suoraan sitä, millainen elämys Camino vastaajien mielestä oli. Näiden kysymysten avulla pyrimme saamaan yksityiskohtaista tietoa Camino de Santiagon elämyksellisyyden analyysia varten. Muut kysymykset sisällytettiin haastatteluun lähinnä taustatietojen keräämiseksi ja vertailukelpoisuuden takaamiseksi. Haastattelupohja on liitteenä (liite 1).

Haastatteluaineiston kerääminen toteutettiin loka–marraskuussa 2015 yksilöhaastatteluna sähköpostin tai puhelimen välityksellä. Haastateltaviksi valittiin henkilökohtaisten kontaktien ja sosiaalisen median kautta tavoitettuja Camino de Santiagon kulkeneita suomalaisia pyhiinvaeltajia. Vastaajien innokkuus yllätti meidät, sillä monet suorastaan kiittelivät, kun saivat jakaa kokemuksiaan ja pohtia pyhiinvaelluskokemustaan uudelleen. Jo tämän pohjalta saimme käsityksen siitä, että elämys koettiin merkityksellisenä ja siihen suhtauduttiin intohimoisesti. Valitsimme vastaajat harkinnanvaraisesti siten, että pyrimme saamaan vastauksia juuri sellaisilta henkilöiltä, jotka kokivat Caminon olleen merkittävä ja ikimuistoinen kokemus.

5.2.2 Vastaajien taustatiedot

Haastatteluun vastasi yhteensä 17 henkilöä. Vastaajista 3 oli miehiä ja 14 naisia. Vastaajien ikäjakauma oli 24–69 vuotta. Ikäjakaumaa havainnollistetaan kuviossa 5. Yli puolet vastaajista, yhdeksän henkilöä, oli 40–59 –vuotiaita (kuvio 5). Yli 60 –vuotiaita vastaajia oli kolme ja 20–39 –vuotiaita vastaajia viisi.

KUVIO 5. Vastaajien ikäjakauma

Vastaajista seitsemän ilmoitti olevansa avio- tai avoliitossa, seitsemän kertoi olevansa eronnut. Nuorimmat vastaajat olivat naimattomia tai “tuoreessa parisuhteessa”. Ikäjakautuma heijastui jossain määrin elämäntilanteissa, jotka nousivat esiin vastausten taustalta. Valtaosalla, jopa 13:lla vastaajista oli lapsia, joillakin myös lapsenlapsia.

Näiden taustatietojen perusteella havaitsimme, että vastaajien joukosta erottui selkeästi yksi ”pyhiinvaeltaja-tyyppi”. Camino vaikuttaisi houkuttelevan erityisesti keski-ikäisiä, avioeron läpikäyneitä, naispuolisia henkilöitä, joiden lapset ovat jo aikuisiässä. Vastauksinnokkuuden perusteella juuri tällaiset henkilöt olivat kokeneet Caminon erityisen merkittävänä elämyksenä. Tällaisen profiloinnin ja yleistämisen tekemiseksi tarvittaisiin kuitenkin kattavampaa tutkimustyötä, eikä havainto ole sinänsä tämän tutkimuksen kannalta oleellinen. Emme vertaile elämyksiä sen pohjalta, kuka on elämyksen kokija, vaan pyrimme etsimään tekijöitä, jotka vaikuttavat elämykseen merkityksellisyyteen.

Kaikille vastaajille iästä tai elämäntilanteesta riippumatta oli yhteistä se, että he mainitsivat harrastavansa liikuntaa. Eri liikuntamuotojen esiintymistä vastauksissa on kuvattu kuviossa 6. Ulkoilun ja luonnossa liikkumisen tai lenkkeilyn nosti esille jopa 15 vastaajaa (kuvio 6). Tästä voidaan vetää johtopäätös, että kiinnostus Caminoa kohtaan nousee ainakin osittain harrastuspohjalta.

KUVIO 6. Vastaajien liikuntaharrastukset

Vastaajien Camino-kokemukset erosivat toisistaan monella tapaa. Suurin osa oli tehnyt matkan viimeisen kahden vuoden aikana. Kuitenkin nekin vastaajat, jotka olivat kävelleet Caminon useampia vuosia sitten pystyivät vastaamaan kysymyksiin hyvin yksityiskohtaisesti. 10 vastaajista oli tehnyt vaelluksen ainoastaan yhden kerran, loput seitsemän kahdesti tai jopa useammin. Näiden vastausten perusteella pystymme vertailemaan sitä, kuinka ainutlaatuinen elämys Camino on, vaikka sen toistaisi. Kuljetun matkan pituus voi vaikuttaa elämyksen voimakkuuteen, joskin kilometrimäärästä riippumatta saimme samankaltaisia vastauksia. Myös reitillä voi olla vaikutusta, mutta suuria eroavaisuuksia sen suhteen ei ilmennyt aineiston pohjalta.

Kysyimme haastateltavilta heidän käsitystään siitä, mitä pyhiinvaellus on. Vaikka emme ole rajanneet määritelmää tarkasti ja lähestymme aihetta sillä ajatuksella, että jokainen Camino de Santiagon pyhiinvaellusreitillä kulkenut henkilö on lähtökohtaisesti pyhiinvaeltaja, oli tärkeää kartoittaa vastaajien käsitys termistä. Vaikka vastaajilla oli hyvin erilaisia ja subjektiivisia näkemyksiä siitä, mitä pyhiinvaellus oikeastaan on, kokivat he

kaikki kuitenkin olleensa pyhiinvaeltajia. Tämän perusteella tekemämme rajaus vaikutti olevan onnistunut.

Taustatietona kysyimme vielä, mitkä ovat olleet mieleenpainuvimpia hetkiä vastaajien elämässä. Tämän pohjalta oli mahdollista pyrkiä ymmärtämään elämyksen merkityksellisyyttä, edes siinä määrin missä se on mahdollista. Useat mainitsivat ehdottomasti tärkeimpinä hetkinä lastensa syntymät. Monet kertoivat läheisen kuolemasta tai sairaudesta tai nostivat esiin ihmissuhteisiin liittyviä teemoja. Useille esimerkiksi maratonin juokseminen tai muut suuret saavutukset olivat olleet hyvin mieleenpainuvia kokemuksia. Tämän tutkimuksen kannalta on huomionarvoista erityisesti se, että monet vastaajista nostivat esiin mieleenpainuvimmat matkakokemuksensa. Jopa yhdeksän vastaajaa listasi Caminon yhdeksi elämän mieleenpainuvimmista kokemuksista. Jo tämän pohjalta voidaan olettaa pyhiinvaelluksen Santiago de Compostelaan olevan merkityksellinen elämys.

6 PYHIINVAELLUS ELÄMYKSENÄ

6.1 Elämyksen elementit Caminolla

Elämyskolmio-malli pitää sisällään kuusi elementtiä, jotka mahdollistavat elämyksen syntymisen. Elementtien toteutumista Santiago de Compostelan pyhiinvaellusreiteillä voidaan arvioida kirjallisuuden, historian tutkimusten ja pyhiinvaeltajien kokemusten pohjalta. Pyrimme kuvailemaan eri elementtien esiintymistä Caminolla haastatteluvastausten ja erilaisten teoriaan pohjautuvien esimerkkien vuoropuhelun avulla. Tarkastelemalla elementtien esiintymistä on mahdollista vastata tutkimuksemme toiseen alakysymykseen: “Mitkä ovat pyhiinvaelluksen elämykselliset ominaisuudet?”.

6.1.1 Yksilöllisyys

Camino de Santiago mahdollistaa yksilöllisten valintojen tekemisen niin reitin, matkan pituuden, matkaseuran kuin eri mukavuuksienkin suhteen. Itselleen sopivan reitin voi valita vapaasti. Joku haluaa kulkea tunnetuinta, toisinaan ruuhkaista, Camino Francesia, kun taas toinen arvostaa Camino del Norten satamakaupunkeja ja rauhallisuutta. Alku- ja päätepiisteet voi päättää mielensä mukaan. Toiset vaeltavat Portosta Santiago de Compostelaan, jotkut Pamplonasta Finisterreen. Näin ollen matkan pituus on myös jokaisen oma valinta. Santiago de Compostelasta todistuksen haluavan tulee kuitenkin kävellä vähintään viimeiset 100 kilometriä.

Nykyään valitsemansa reitin voi suorittaa myös osissa siten, että esimerkiksi kävelee ensin St. Jean Pied de Portista Leóniin ja jatkaa vaikka vuoden päästä Leónista Santiagoon keräten leimoja samaan passiin. Kukin voi valita kuluttavan mieleisekseen ja suorittaa Caminon joko kävellen, pyöräillen tai ratsastaen omaan tahtiinsa. Osan matkasta voi tarvittaessa tai halutessaan taittaa myös julkisilla kulkuneuvoilla. Matkaan voi lähteä yksin, valitsemassaan seurassa tai osallistumalla järjestettyyn ryhmämatkaan. Majapaikkoja on moneen eri makuun, alkeellisimmista albergueista tasokkaisiin hotelleihin. Palveluiden kehittymisen myötä tarjolla on jopa matkatavaroiden kuljetuspalveluja, joita voi käyttää helpottaakseen matkantekoa.

6.1.2 Aitous

Historiallinen Camino kulkee halki Espanjan, suunnilleen samaa reittiä kuin on pitkän historiansa ajan kulkenut. Etenkin Via de la Plata on entisöity kulkemaan mahdollisimman pitkälti aitoa, historiallisia reittiä. Kaupallistuminen ja kehitys vaikuttavat osaltaan negatiivisesti aitouden tuntuun, mikä näkyy etenkin suuremmissa kaupungeissa tai suurten teiden varsilla. Toisaalta esimerkiksi vuoristot joutuu edelleen ylittämään samalla tavalla kuin pyhiinvaeltajat satoja vuosia sitten.

Espanjan kulttuuri, maisemat ja elämäntapa tuovat reitille aitouden tuntua. Aitous heijastuu paikallisista ihmisistä ja heidän tavoistaan elää. “Opin espanjalaista kulttuuria; ennen kello seitsemää illalla ei kerta kaikkiaan saa aterialla. Kaikki vastaantulevat paikalliset tervehtivät”, toteaa eräs vastaaja kuvaillessaan kulttuuriin sopeutumista. Toinen kehuu ympäristöä ja ihmisiä: “Nautin suunnattomasti kaikista kauniista maisemista, uskomattomista auringonlaskuista ja -nousuista. Paikallisten ihmisten vilpitön ystävällisyys pyhiinvaeltajia kohtaan yllätti”. Caminolla, varsinkin pienemmissä kylissä, näkee aitoa espanjalaista kulttuuria.

6.1.3 Tarina

Camino de Santiagon värikäs historia luo voimakkaan tarina-elementin vaellukselle. Pyhiinvaeltaja pääsee osaksi Caminon historiaa ja luo samalla oman tarinansa. Useissa matkakertomuksissa nousee esiin pohdintoja siitä, kuinka monet muut ovat käyneet samassa paikassa ja pohtineet samoja asioita. Omassa tarinassaan he kertovat ajatuksistaan, joita taas seuraavat voiva pohtia vuosia myöhemmin esimerkiksi saman joen rannalla istuessaan.

Jaakobin kultti, matkakertomukset, uskonnolliset perinteet ja erilaiset legendat täydentävät toisiaan ja muodostavat vaikuttavan kokonaisuuden. Monet tarinat elävät voimakkaana. Vastausten joukosta löytyi muutamia esimerkkejä henkilöistä, jotka olivat kantaneet kiveä Rautaristille saakka ja jättäneet kiven sinne symbolina asiasta, josta heidän piti päästä irti. Joku mainitsi kävelleensä Finisterreen saakka ja polttaneensa vaelluspaitansa matkan päättymisen ja uuden alun merkkinä.

6.1.4 Moniaistisuus

Caminon voi kokea kaikilla aisteilla. Moniaistisuus ilmenee matkan aikana vahvasti. Erityisesti pitkä vaellus tuo korostuneesti esiin fyysiset tuntemukset. Fyysisen rasituksen tuntee kehossa; jalat ovat rakoilla ja väsyvät, niveliä saattaa kolottaa, lihakset kipeytyvät. Osalle suoritus tuntuu haastavalta, toiset nauttivat liikunnan ilosta.

Kokemus koostuu kuitenkin muustakin kuin kivusta. Maisemat matkan varrella ovat vaikuttavia. Luonnon rauha ja hiljaisuus ovat osa Camino-kokemusta. Tuoksut, hajut ja maut lisäävät kokemuksen ulottuvuutta.

6.1.5 Kontrasti

Kontrasti ilmenee Caminolla vahvasti. Normaalisti luksuksesta pitävä voi huomata nauttivansa yllättävän yksinkertaisista asioista. Toimistotyöläiselle jokapäiväinen liikkuminen ja ulkona oleminen voi olla suuri eroavaisuus arkiseen elämään. Kuuden lapsen äiti ei joudukaan huolehtimaan kuin itsestään.

Hektinen arki ja stressi vaihtuvat levollisuuteen. Aikatauluja tai velvollisuuksia ei tarvitse miettiä matkan aikana. Pyhiinvaeltaja voi keskittyä vain itseensä sen sijaan, että hänen täytyisi huolehtia muista. Stressittömyys, oma aika ja tila ovat monille suomalaisille jotain, mitä ei kotona tai edes muuten ”lomaillessa” voi kokea.

Monet huomaavat pärjäävänsä ilman kehittynyttä teknologiaa tai erilaista materiaa. Joidenkin vastausten pohjalta huomattiin, että monet halusivat matkan jälkeen heittää turhaa tavaraa pois ja alkaa siivota ullakkoja ja vinttejä. Useat olivat löytäneet ymmärryksen siitä, ettei ihminen tarvitse juuri mitään elääkseen hyvää elämää.

6.1.6 Vuorovaikutus

Monet vastaajat nostivat esiin yhteisöllisyyden merkityksen Caminolla. ”Buen Camino”-tervehdykset, yhteiset illalliset, jumalanpalvelukset ja hartaushetket, voidaan nähdä erityisen tärkeänä osana kokemusta. Toisaalta, useita kymmeniä kilometrejä saattaa

taivaltaa ihan yksin, tapaamatta ketään, jolloin yksinäisyyden tunne korostuu ja kanssakäyminen muiden kanssa tuntuu sen jälkeen entistä tärkeämmältä. Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunne osaltaan lisäävät elämyksen merkityksellisyyttä.

Uskonnollisista syistä matkalla oleville pyhiinvaeltajille vuorovaikutus voi myös olla Jumalan ja ihmisen välistä. Esimerkiksi rukoileminen saattaa olla merkittävä osa kokemuksesta. Toisaalta vuorovaikutus oman sisimmän kanssa on hetkittäin myös voimakasta. Omat ajatukset sekä kehon ja mielen vuorovaikutus voivat tuntua todelliselta ja monet vastaajat korostivatkin henkisen, sisäisen matkan merkityksellisyyttä Caminolla.

Vuorovaikutus-elementin piiriin kuuluvat myös Caminon vaikutukset matkan jälkeen. Virallinen todistus saattaa tuoda kunnioitusta tai nostaa henkilön statusta hänen sidosryhmissään kotona. Vastausten perusteella tällaiset vaikutukset eivät kuitenkaan nouse erityisemmin esille. Jotkut vastaajista mainitsivat kotijoukkojen olleen hyvin ylpeitä suorituksesta, mutta enemmän korostui ylpeys itseään kohtaan, omat tunnereaktiot siitä, että oli ylittänyt itsensä.

6.2 Elämyksen tasot Caminolla

Vastaus tutkimuksemme toiseen alakysymykseen: “Mistä elämys muodostuu?”, löytyy elämyksen tasojen perusteella. Elämys on emotionaalinen kokemus, joka muodostuu motivaation, fyysisen ja älyllisen tason kautta ja johtaa parhaimmillaan jopa henkiseen muutoskokemukseen. Kaikki tasot on otettava huomioon analyysin pohjana, mutta jos tutkitaan tätä muutoksen aiheuttavaa henkistä kokemisen tasoa, voidaan tunnistaa erityisesti sellaisia ominaisuuksia, jotka tekevät elämyksestä merkittävän ja ikimuistaisen.

6.2.1 Motivaation taso

Lähdimme kartoittamaan haastateltavien syitä ja motiiveja pyhiinvaellukselle kysymällä heiltä asioita, jotka saivat heidät kiinnostumaan Caminosta ja mikä sai heidät lopulta lähtemään matkalle. Eräs haastateltavista totesi Camino-elämyksen alkavan jo suunnittelu- ja valmistautumisvaiheessa. Elämyksen rakentuminen alkaa motivaation tasosta,

eli aiheesta kiinnostumisesta. Jo tässä vaiheessa osan elementeistä tulisi ilmetä asioista, jotka herättävät ihmisessä mielenkiinnon.

Suurin osa vastaajista kertoi kiinnostuksen Caminoa kohtaan heränneen aiheesta kirjoitetusta kirjallisuudesta, artikkeleista tai tv-dokumenteista. Usein lähtemistä vauhditti jonkun tutun jo tekemä matka ja hänen kertomansa kokemukset, kuvat ja tarinat matkalta. Eräs vastaajista kutsui oman matkansa innoittajaa Camino-äidikseen, jonka kokemukset olivat viimeinen tarvittava sysäys matkalle lähtemiseen.

Yksi tärkeimmistä elementeistä, joka korostuu kiinnostusta herättävissä asioissa, on kontrasti. Noin puolet vastaajista kertoi tärkeimmäksi syyksi ja kipinäksi matkaan lähtemiselle halun ottaa aikaa vain itselleen, omille ajatuksille, rauhoittua ja paeta arjen keskeltä: “Olin myös väsynyt huolehtimaan kaiken aikaa muista ihmisistä ja halusin kerrankin vain miettiä itseäni tai olla miettimättä yhtään mitään”, totesi eräs matkalle lähteneistä. Toinen kertoi kuulleensa jotakin Caminosta ja sen myötä alkaneensa käymään info-tilaisuuksissa, jotka herättivät kiinnostuksen pysähtyä totaalisesti. Camino miellettiin juuri sellaiseksi paikaksi, mihin ihminen voi lähteä hengähtämään ja pohtimaan asioita yksin ilman häiriötekijöitä olemalla vastuussa vain itsestään.

Kaikki eivät kuitenkaan tietoisesti lähteneet hakemaan matkalta henkisen maailman asioita tai kontrastia omaan elämään, vaan itse matka fyysisenä suorituksena tuntui houkuttelevalta idealta. Yksi matkan suorittajista toi motiivinsa esiin seuraavasti: “YLE:n ohjelma Löytöretki sai innostumaan Caminosta. Aikaisemmin olin vaeltanut Suomessa noin viikon matkoja ja tuli hinku vähän pidemmälle matkalle”.

Pelkkä aiheesta kiinnostuminen ei välttämättä johda matkalle lähtöön. Usein siihen tarvitaan jokin työntävä voima. Osalla kiinnostus johti heti varusteiden ostoon ja lähdön valmisteluun, mutta suurin osa kypsytti ajatusta vielä monta vuotta ennen kuin lopulta päätti lähteä matkaan. Elämäntilanteella oli suurin merkitys matkan ajankohdalle. Usein saattoi olla esteenä pienet lapset, rohkeuden puute, sairastapaukset lähipiirissä tai tilanne työelämässä. Ajan kuluessa tilanteet muuttuivat, lapset aikuistuivat, rohkeutta oli tullut lisää, sairaustapaukset voitettu ja tilanne työelämässä oli otollinen. Enää ei ollut esteitä matkalle lähtöön ja työntävä voima saattoi löytyä.

Yhtenä hyvänä esimerkkinä on eräs vaeltaja, joka kertoi omasta unelmastaan seuraavasti: “Kiinnostus Caminoa kohtaan heräsi yli 10 vuotta sitten, kun luin kirjan. Siitä tuli unelma. Perheenjäsen sai vakavan sairauden, joten unelma unohtui. Vuonna 2014 kuin salama kirkkaalta taivaalta iski ajatus matkaan lähtemisestä. Nyt oli aika! Päätin ottaa aikaa itselleni perheessä olleiden sairausvuosien jälkeen”. Ensin kiinnostus sai aikaan unelman, jonka todellinen tarve konkretisoitui vasta perheessä koetun vastoinkäymisen jälkeen, ja näin tämä voima sai hänet toteuttamaan unelmansa.

Muutammat kertoivat jonkin tragedian saaneen heidät viimein liikkeelle. Esimerkiksi läheisen kuolema oli yksi iso tekijä, joka vaikutti päätökseen lähteä: “Tarvitsin radikaalimman arjesta erotetun ajanjakson käsitelläkseni partnerini kuolemaa”, kertoi yksi vastaajista. Kaksi vastaajista mainitsi palaneensa loppuun töissä, mikä oli yksi iso käännekohta elämässä. Ajatus pitkästä vaelluksesta tuntui hyvältä ja antoi mahdollisuuden saada etäisyyttä työkuviosta.

Ne vastaajat, joille matka oli enimmäkseen pelkkä fyysinen suoritus, eivät tuoneet ilmi tarvitsevansa sitä jotain, mikä viimein sai aikaan lähdön kipinän. Matka ainoastaan vaelluskokemuksena antoi jo tarpeeksi suuren syyn lähteä. Yhdeksi huomionarvoiseksi taustatekijäksi matkalle lähtöön nimettiin myös pyöreiden vuosien täyttäminen, joka koetaan yleensä tietynlaisena rajapyykkinä elämässä: “Olin myös päättänyt, että kun täytän 50, niin haluan tehdä jotain yksin ja vain itselleni. Camino oli siis osittain syntymäpäivälahja itselleni, täytin 50 matkan aikana”, eräs henkilöistä mainitsi.

Kiinnostus Caminoa kohtaan nousi siis suurimmaksi osaksi kirjoista, dokumenteista tai muusta viihteestä, mutta lopullinen päätös lähtemiselle vaati useammalla jonkinlaisen voimakkaan kokemuksen läpikäymisen tai tarpeen pysähtyä ja kohdata omat ajatukset. Tämä lähtökohta aiheuttaa tavallaan sen, että heti motivaation tasolla koetaan jonkinlainen tunnereaktio, joka tuo koko matkalle erityisen merkityksen jo sitä suunniteltaessa. Usein motivaatiotekijät lähdön taustalla ovatkin hyvin voimakkaita ja erittäin henkilökohtaisia. Tämä ei suinkaan ole välttämätöntä, kuten osassa vastauksia tuli ilmi. Camino tarjoaa seikkailun niin henkiselle kuin fyysiselle tasolle. Yksi vaeltajista totesikin seuraavasti: “Kun kerran kuulee Caminon kutsun, sitä vaan yksinkertaisesti on seurattava ja lähdettävä matkaan”.

6.2.2 Fyysinen taso

Caminon kokeminen fyysisellä tasolla toteutuu aistien kautta. Pyysimme haastateltavia kuvailemaan matkaa fyysisestä näkökulmasta. Lähes poikkeuksetta huomio kiinnittyi omaan kehoon ja sen rasitukseen matkan aikana. Tämän koettiin olevan erittäin iso osa matkaa ja sen myötä se miellettiin vahvasti myös osaksi elämystä. Kävelyn tuomat aistimukset muistuttavat koko ajan siitä, mitä konkreettisesti on tekemässä. Se, mitä ympärillä tapahtui ja missä he olivat, koettiin muiden aistien kautta.

Caminolle lähdettäessä moni tiesi joutuvansa rankkaan fyysiseen testiin. Sitä ei voinut sivuuttaa, vaan se oli yksi matkan toteutumisen lähtökohdista. Osa luotti omaan fyysiseen kuntoonsa ilman sen suurempaa valmistautumista, mutta joukossa oli muutamia, jotka aloittivat ajoissa valmistautumisen Caminoa varten: “Olin harjoitellut Caminoa varten kotona. Ostin vaelluskengät ja sitten kävelin noin 400 km”, mainitsi eräs vastaajista, jonka valmistautuminen antaa käsityksen matkan haastavuudesta. Toinen vastaaja totesi matkan olleen fyysisesti rankin, mitä hän koskaan on kokenut. Hän kertoi olleensa aina fyysisesti hyvässä kunnossa, mutta tuollaiseen matkaan ei voi koskaan varautua. Osa puolestaan mainitsi matkan olleen yllättävänkin helppo. On kuitenkin otettava huomioon, että esimerkiksi henkilön ikä, kunto ja se, kuinka pitkän matkan on kulkenut, vaikuttavat fyysiseen kokemukseen voimakkaasti. Muutamat mainitsivat alun olleen hankalin, kunnes viikon jälkeen tottui kävelyyn, ja siitä tuli automaatio. Aluksi opettelua vaati myös oikean vauhdin löytäminen: “Ei se matka tapa, vaan vauhti”, oli eräs kommentti. Monet totesivat samoin.

Monet haastateltavista toivat esille rakot, kipeytyneet polvet tai lonkat, jomottavat lihakset ja rasituksesta kärsineet nivelet. Näistä ei kuitenkaan paistanut selityksen makua, vaan niistä puhuttiin positiivisessa hengessä. Vaivat eivät estäneet matkantekoa: “Kipu on osa Caminoa, rakot kuin kauhuelokuvista. Aina sattui johonkin. Kipu tulee osaksi omaa identiteettiä vaeltajana ja rakot ovat kuin kunniamerkkejä”, kuvasi yksi matkan taitaneista. Vain muutamat vastanneista mainitsivat tarvinneensa lepopäivän tai kaksi vaivojen takia. Kaikille ei myöskään ollut selvää alusta alkaen, että he pääsisivät maaliin asti ilman keskeyttämistä. Eräs matkalle lähtijöistä kertoi, kuinka ortopedi oli kieltänyt matkan tekemisen, koska lonkassa oli tulehdus. Hän kuitenkin päätti ottaa riskin ja lähti matkalle koko ajan odottaen, että lonkassa paukahtaa. Tästä huolimatta hän pääsi-kin perille saakka.

Varusteiden pakkaamisessa tulee myös olla huolellinen. Osa vastaajista korosti rinkan tuomaa painolastia, ja sitä kuinka siihen tottui viikossa: “Reppu asettui selkään, siitä tuli osa minuutta”, kuvaili eräs vastaajista. Hän myös kertoi, kuinka aina ei edes tajunnut laskea rinkkaa selästään istuessaan ruokailemaan.

Fyysisellä tasolla aistitaan myös se, mitä oman kehon ulkopuolella tapahtuu. Kuuntelemalla ympärillä olevia ääniä, ihailemalla maisemia ja maistamalla paikallisia ruokia, vaeltaja saa uuden ulottuvuuden kokemukselleen. Yksi vastanneista kertoi löytäneensä suuren ilon lintujen laulusta tai muista pienistä asioista, jotka toivat tylsyyden hetkellä hymyn kasvoille. Useat toivat esille niin paikallisten kuin muidenkin vaeltajien “Buen camino” -toivotukset. Näiden toivotusten avulla vaeltaja aistii sen, mitä on tekemässä toisten kanssa vuorovaikutuksessa. Näin voi saada uudenlaista ymmärrystä siitä, kuinka vaikuttavasta asiasta on kysymys. Joillekin jo pelkät maisemat saattavat olla kokemus. Eräs vastanneista ei nähnyt matkaa kilometreinä, vaan taipaleena, jolla oli kauniita maisemia ja espanjalaisia pikkukyliä, joihin ei muuten olisi tullut lähdettyä. Espanjalainen ruokakulttuuri tuo omat mausteensa kokemukselle, unohtamatta muita kulttuurisia tekijöitä. Nämä kaikki vaikuttavat siihen kokemukseen, minkä vaeltaja saa ympäristöstä.

Kävelyllä on siis erittäin suuri merkitys matkan teossa. Sitä ei vähätellä, vaan juuri sen kautta arvioidaan elämyksen teknistä puolta. Kaksi vastaajaa kyseenalaisti omaa päätöstään matkan tekemisestä: “Ei lepopäiviä. Ihan sairasta. Onko tässä mitään järkeä, no ei ole, mutta mitä väliä”, toinen kertoi pohtineensa fyysisen suorittamisen näkökulmasta. Pienimmätkin asiat aistitaan omassa kehossa ja jatkuvasti yritetään tunnistaa mahdollisia haittatekijöitä. Näin pyritään ennaltaehkäisemään ongelmia matkanteossa. Yksi vaeltajista, joka on useampaan kertaan kulkenut Caminon, toi hyvin esille fyysisyyden merkityksen elämyksessä: “Kaikki Caminot ovat olleet huikeita fyysisesti. Ne ovat sen verran vaativia, että tuntee todella voittaneensa itsensä ja suoriutuneensa jostakin suuremmasta”. Pelkotilat, kylmyys, kuumuus, väsymys, nälkä ja jano mielletään osana Caminoa ja niistä selviäminen saattaa korostaa onnistumisen tunnetta.

6.2.3 Älyllinen taso

Pyhiinvaeltaja käsittelee aistiärsyksiä älyllisellä tasolla. Niiden avulla hän toimii, ajattelee, soveltaa tietoa ja muodostaa omat käsityksensä kokemuksesta. Camino tarjoaa op-

pimis- ja harjaantumiskokemuksia kulkijalle, joka on tyytyväinen kokemaansa. Kysyimme haastattelussa mitä vastaajat oppivat matkalla ja oppivatko mitään uutta. Vastusten perusteella Camino tuntui antavan paljon kokemuksia älyllisellä tasolla.

Osa oppi hyvin konkreettisia uusia taitoja, kuten uutta vierasta kieltä, jalkojen suojaamista rakkuloilta tai pyykin pesemistä käsin. Perusolettamuksena voisi kuvitella, että uuden kielen oppimisella tarkoitetaan paikallista kieltä, eli espanjaa. Näin ei kuitenkaan ollut, vaan suurin tekijä kielen oppimiseen olivat kanssavaeltajat. Yksi vastaaja oppi ruotsia, koska tapasi matkan aikana ruotsalaisen, jonka kanssa vaelsi suurimman osan matkasta. Toinen kertoi englannin kielensä kehittyneen valtavasti. Hän uskoi universumin järjestäneen hänen seurakseen pääsääntöisesti englanninkielisiä pyhiinvaeltajia, ja ollessaan yksin matkalla hänelle tuli tilaisuuksia käyttää tätä kieltä ja sen myötä itseluottamus omiin taitoihin kasvoi. Luonnollisesti espanjan kieli mainittiin myös ja jotkut totesivatkin, että vaikka ei ollut yhteistä kieltä paikallisten kanssa, ei se estänyt käytännön asioista selviämistä.

Camion kulkeminen Espanjassa opettaa myös paljon sen kulttuurista ja ihmisistä. Välillä koettiin hankaluutta saada kiinni espanjalaisesta elämän rytmistä. Muuten kommentit olivat pelkästään positiivisia. Yksi vastaajista huomautti, kuinka suomalaisilla olisi paljon opittavaa espanjalaisten tavasta auttaa muita. Toinenkin mainitsi yllättyneensä paikallisten ystävyydestä. Niin paikalliset kuin muutkin kanssavaeltajat eri kulttuureista loivat uskoa ihmiskuntaa kohtaan. Useampi mainitsi luottamuksen palaamisen muihin ihmisiin: “Sain kokea, että ihmiset toivovat hyvää ja haluavat auttaa, huolimatta siitä millainen olet”, sanoi eräs omassa vastauksessaan. Uusia ajatuksia syntyi juttelemalla muiden kanssa ja eräskin totesi oppineensa, kuinka samanlaisia me ihmiset olemme, tulemmepa mistä päin maailmaa tahansa. Vuorovaikutus muiden kanssa antoi siis paljon uutta näkökulmaa monelle. Camion merkitystä korostavat juuri yhteiset kokemukset, niin muiden pyhiinvaeltajien kuin paikallisten asukkaidenkin kanssa.

Monet kertoivat oppineensa tulemaan toimeen hyvin vähällä, niukalla varustuksella. Kaiken tarvitsemansa piti itse jaksaa kantaa selässään. Tämän avulla monelle konkreti-soitui se, kuinka vähän ihminen loppujen lopuksi tarvitsee elämässä pärjätäkseen: “Opin entistä enemmän kunnioittamaan yksinkertaista elämäntyyliä ja vähällä toimeen tulemistä”, yksi vastaajista mainitsi.

Merkittävin asia suurimmalle osalle vastaajista oli se, kuinka paljon he oppivat itsestään ja omasta suhtautumisesta elämään. Yksi vaeltaja kiteytti asian seuraavasti: “Henkisesti ja hengellisesti matkalla kasvaa ja avartuu, kun on aikaa ajatella, aikaa antaa mieleen tulla sen, mikä on tullakseen ja käsitellä sitä”. Caminolla kukaan ei pääse pakoon omia ajatuksiaan, ne ikään kuin erottuvat selkeämmin kaiken muun keskeltä. Eräs vastaaja kuvasi tällaista hetkeä: “Istuessani keskellä ei mitään, vain omien ajatusten kanssa, silloin sitä on irti kaikesta roinasta ja hömpötyksestä, mikä pyörii aivojen sisällä”. Vastauksista korostuu oppiminen elämään hetkessä, luottamaan itseensä ja arvostamaan itseään juuri sellaisena kuin on. Muutamat mainitsivat oppineensa päästämään irti tiettyistä, turhista asioista. Myös oman ajan ottamisen tärkeys ja vastuunkanto omasta elämästä selkeytyivät monelle Caminon suorittaneelle.

Nämä vastaukset osoittavat sen, kuinka suureen rooliin oma sisäinen maailma nousee Caminolla. Suurin osa keskittyi vastauksissaan juuri tästä näkökulmasta kertomaan oppimiskokemuksistaan. Kaikki opit eivät välttämättä tapahdu tietoisesti, vaan osa voi tapahtua tiedostamatta. Eräs pyhiinvaeltaja kertoi seuraavasti: “En osaa sanoa, sitä mitä se jokin on, mikä asettui elämässä niin, että on kiitollinen, kun saa herätä aamuisin”.

6.2.4 Emotionaalinen taso

Emotionaalisella tasolla kokemuksesta syntyy elämys. Pyhiinvaeltaja kokee tunnereaktion, jonka hän kokee merkitykselliseksi. Merkityksellisyys pohjautuu siihen, kuinka voimakkaita tunteet ovat. Kysyimme haastateltavilta millaisia tunnereaktioita he kokivat matkan aikana ja sen jälkeen. Lähes poikkeuksetta vastaajat totesivat kokeneensa monia erilaisia tunnetiloja: “Koin kyllä varmaan kaikkia mahdollisia tunteita matkan aikana”, totesi eräs vastaajista. “Matkan aikana ehtii tuntemaan kaikki tunneskaalat, ei pääse pakoon omia juttuja”, kertoi toinen vastaaja. Näitä lausuntoja tukevat myös muiden vastaajien kuvailut Caminolla heränneistä tunteista. Lähes kaikkien haastateltujen vastauksissa kuvailtiin monia erilaisia tunnetiloja.

Matkan eri vaiheissa heräsi selkeästi erilaisia tunteita. Useimmilla kaikista voimakkaimmat tunneryöpyt tulivat perille pääsemisen yhteydessä, joillakin vasta kotiinpaluun jälkeen. Eräs vastaaja kertoi itkeneensä viimeisenä iltana Santiagon kaduilla kulkisensa ja miettiessään matkaa: “Olin aidosti onnellinen noista kyynelistä ja siitä, että pys-

tyin tuntemaan tunteita: rakkautta, ystävyyttä, ikävää”. Muutkin vastaajat nostivat esiin suuria tunteita, kuten rakkauden, surun, ilon, kiitollisuuden ja vapauden tuntemukset. “Suuria tunteita ylipäättään”, kiteytti eräs vastaajista. Tunneskaalan laajuus ja tunnetilojen voimakkuus lienevät tärkeimmät syyt siihen, että Camino koetaan emotionaalisella tasolla hyvin merkitykselliseksi.

Varsinkin hieman iäkkäämpien vastaajien vastauksissa nousi esiin kiitollisuuden tunne siitä, että pystyy terveydellisistä lähtökohdista ylipäättään tekemään pitkän vaelluksen. Monet vastaajista olivat erittäin ylpeitä fyysisestä suorituksestaan ja kokivat aitoa onnellisuutta perillepääsystä. Useat vastaajat, jotka olivat tehneet vaelluksen useammin kuin kerran, kertoivat tunnereaktion olleen ensimmäisellä kerralla voimakkain: “1. matka kokemuksena mahtavin. I did it! Sitä on vaikea uskoa. Se ihmetytti ja siihen palattiin aina uudelleen” kertoi yksi vastaaja. Toinen osallistuja totesi puolestaan lähtökohtien olleen erilaiset joka matkan kohdalla: “Eri matkoilla tunnelmat ovat olleet hyvin erilaiset”. Camino vaikuttaa olevan tietyllä tavalla koukuttava; joko matkalle halutaan fyysisesti palata ja tehdä se uudelleen tai kokemusta käydään läpi esimerkiksi valokuvien kautta uudelleen ja uudelleen. Monet totesivat ikävöivänsä Caminolle tai tunnistavansa haikeutta ja kaipuuta sinne. Jopa sellaiset henkilöt, jotka kertoivat aluksi ajatelleensa kokemuksen olevan kerran elämässä toteutettava matka, myönsivät jo alkaneensa suunnitella uutta pyhiinvaellusta. Suuri osa vastaajista huomasi positiivisten tunteiden jääneen päällimmäisenä mieleen vaelluksesta.

Toisaalta, useimmat myönsivät kokeneensa matkan varrella myös negatiivisia tunteita: “Suurta vitutusta, ei sitä voi kauniimminkaan sanoa“, totesi yksi vastaajista. Avioeroaan Caminon avulla käsitelty vastaaja kertoi tunteiden vuoristoradastaan seuraavasti: “Tunteet vaihtelivat eroa käsitellessä surusta raivoon ja valtavaan epätöivoon, masennukseen, itkuun.” Myös muut kertoivat ärsyyntymisestä, raivosta ja vihasta, joita olivat kokeneet matkan aikana. Fyysinen kipu ja hetkittäinen kävelemiseen tylsistyminen nostettiin myös esille. Pelon tuntemuksista vastaajat puhuivat melko vähän. Omiin elämäntilanteisiin liittyvät surut sen sijaan nousevat vahvasti esiin useista vastauksista. Monet kertoivat koti-ikävästä ja siitä, kuinka kaipasivat läheisiään.

Toisaalta monet löysivät läheisiä ihmisiä matkan varrelta ja uusiin tuttavuuksiin luotiin voimakkaitakin tunnesiteitä: “Matkan aikana tunsin vahvaa yhteisöllisyyttä kanssavaeltajiin. Heistä tuli minulle oma “Camino-perheeni”, joka oli hyvin tärkeä”, kertoi eräs

vastaajista. Vastaavanlaisia kokemuksia löytyi myös muilta: “En aikoinut päästää kehtään suojamuurin lävitse. Caminon välitön yhteisöllisyys ja ihmisten aito välittäminen toisistaan kuitenkin pikkuhiljaa nakersivat tuota näkymätöntä panssariani”. Yhteenkuuluvuuden tunne ja yhteisön tukeen luottaminen nousevat vahvasti esiin valtaosasta vastauksia: “Matkan jälkeen oudointa oli palata omaan yksioon, kun oli viettänyt niin pitkän ajan olematta yksin”, kertoi eräs Caminon yhteishenkeä kehunut vastaaja. Pyhiinvaeltajien huolehtiminen toisistaan vaikutti voimakkaasti tunteisiin: “Nyt sattuu mut kyltää tästä, ainakin yhdessä” kuvaili yksi vastaaja tuntemuksiaan matkan varrella. Voimakas luottamuksen tunne huokuu erään vastaajan kuvailusta: “Matka sai jälleen luottamaan siihen, että maailmassa on hyviä ihmisiä, eivätkä kaikki ole itsekkäitä. Kuulostaa naiivilta, mutta usko maailmaan palasi”.

Tunteet yhteenkuuluvuudesta, yhteisöllisyydestä ja syvä luottamus kanssakulkijoihin korostuvat haastatteluvastauksissa. Elämys on aina voimakkaasti subjektiivinen kokemus, mutta sen jakaminen muiden kanssa näyttää tekevän siitä erityisen merkittävän. Vuorovaikutuksen elementti korostuu erityisesti pyhiinvaelluselämyksen emotionaalisella tasolla.

6.2.5 Henkinen taso

Henkisellä tasolla ihminen voi kokea kehittyneensä ihmisenä tai omaksuneensa jotakin uutta persoonaansa siten, että tuloksena on jokin melko pysyvä muutos. Muutokset voivat liittyä fyysiseen olotilaan, mielentilaan tai elämäntapoihin. Kartoitimme vastaajien mahdollisia henkisiä muutoksia kysymällä, kokivatko he Caminon muuttaneen heitä jollain tavalla ja millaisia mahdollisia muutoksia he havaitsivat. Valtaosa vastaajista kertoi muuttuneensa. Toisille muutoksen kokemus oli voimakas ja merkityksellinen, toisille jokin pienempi huomio itsestä tai elämästä. Jotkut kokivat muutokset hyvin konkreettisella tasolla, osa ei pystynyt nimeämään itsessään tapahtuneen muutoksen vaikutuksia selkeästi.

“Sanotaan, että Camino muuttaa ihmistä... en osaa tuohon oikein sanoa”, totesi yksi vastaajista. Henkinen muutos on sinänsä hankala asia kuvailla tai edes tunnistaa. Monet haastatteluun vastaajista kokivat henkisen muutoksen olevan haastava aihe sanallisesti ilmaistavaksi: “Hirveen vaikee kuvailla sitä muutosta kun ei oo mitään “ennen” ja “jäl-

keen” -skannausta”, pohti eräs vastaaja. Omassa itsessä tapahtuneen muutoksen arvioiminen tuntui olevan haastavaa: “En osaa sanoa muuttiko tämä matka minua ihmisenä. Ehkä muut tietäis paremmin sanoa”, vastasi eräs haastatelluista. Osittain kysymyksen henkilökohtaisuus ja toisaalta abstraktisuus ja subjektiivisuus tekevät vastausten vertaamisesta haastavaa. Tietyt teemat kuitenkin toistuivat ja löytyi asioita, joissa useat vastaajat kokivat kehittyneensä tai muuttuneensa.

Useissa vastauksissa toistuu rentoutumisen, rauhoittumisen ja kärsivällisyyden löytyminen osaksi omaa persoonaa tai elämäntapaa. “Kokemus opetti, että osaan pysähtyä, hengähtää ja nauttia pienistäkin asioista. Olen entistä rauhallisempi, levollisempi”, totesi yksi vastaajista. Toinen kertoi vastaavanlaisista havainnoista itsessään: “Olin matkan jälkeen paljon rennompi, enää ei stressannut niin paljoa”. Eräs omasta muutoksestaan hieman epävarma vastaaja huomasi oppineensa kärsivällisyyttä: “Ehkä, toivottavasti, en hötkyile ja ole kärsimätön”. Caminolta löytynyttä kontrastia kiireiseen elämäntyylisiin pyritään toteuttamaan omassa arjessa. Fyysinen olotila tai mielentila on levollisempi ja elämäntapaa on muutettu vähemmän hektiseksi. Muutoksen ylläpitäminen vaatii kuitenkin joissain tapauksissa tietoista keskittymistä: “Nautin enemmän omasta rauhastani, omasta ajastani, tyttärestäni ja ystäväistäni, kodistani ja koirastani. Nautin elämästä - tai ainakin pyrin siihen tietoisesti!” kiteytti eräs vastaaja Caminon vaikutukset omassa elämässään.

Monet kokivat myös uudenlaisen oivalluksen materialistisen maailman turhuudesta. Erityisesti miespuoliset vastaajat tarttuivat materiaalin turhuuteen vastauksissaan: “Elämää katsoo paljon yksinkertaisemmin, reppuunhan mahtuu suurin piirtein kaikki mitä ihminen tarvitsee elääkseen”, totesi yksi vastaajista. Toinen kertoi halunneensa kotiin palatuaan hankkiutua kaikesta turhasta tavarasta eroon: “Opin arvostamaan väljyyttä, avaruutta ja tilaa ympärilläni ja aloin rakentaa sitä tietoisesti”. Yksi naispuolisista vastaajista puolestaan kiteytti oman ajatusmaailmansa muutosta samantyyllisesti: “Arvostan entistä enemmän yksinkertaista elämää. Kaikki kaupallisuus ja “ulkokultaisuus” häiritsee minua entistä enemmän. Useat ihmiset ovat minusta hyvin pintapuolisia ja materiassa kiinni olevia. Jotenkin sen tiedostan paremmin”.

Elämäntapojen tai ajatusmaailman muuttumisen lisäksi yhtenä tärkeänä teemana vastauksissa nousee esille itsetuntemukseen ja itsetuntoon liittyvät muutokset. “Uskon, että itsetuntemukseni kasvoi huomasti tuon matkan aikana. Vaelluksestani on vielä niin vä-

hän aikaa, että kaikki sen vaikutukset eivät ole tietoisuudessani, mutta ajattelen tällä hetkellä sen pelastaneen minut elämään omannäköistä elämääni”, kertoi eräs matkaltaan vastikään kotiutunut vastaaja. Muutkin kokivat matkan vahvistaneen minuutta ja oma-kuvaa: “Koen matkan vahvistaneen itsessäni joitain puolia, kuten positiivisuutta ja herkkyyttä. Matka ehkä muutti minua enemmän minuksi tai sellaiseksi, jollainen haluan olla”, arvioi yksi osallistujista.

Monet kokivat löytäneensä myös vahvuutta itsessään: “Koen, että matka muutti minua ihmisenä, koska se kasvatti minua ihmisenä. Tiedän olevani vahvempi kuin uskon”, kertoi eräs vaeltaja. “Olen vahvempi ja itsenäisempi, ja arvostan kehoani ja mieltäni enemmän”, totesi toinen vastaaja. Itseluottamus kasvoi myös muutamalla vastaajalla: “Ehkä sillä tavalla tuli itseluottamusta, että selviää maailmalla”, kertoi eräs ensimmäistä kertaa ihan yksin, ilman matkaseuraa, ulkomaille lähtenyt vaeltaja. Itsensä ylittäminen oli monissa vastauksissa esiin noussut teema, onhan Caminon käveleminen fyysisesti varsin raskas suoritus. Yksilöllisyys elementtinä korostui vastauksissa, joissa pohdittiin itsetuntemukseen, itsensä ylittämiseen ja itsetuntoon liittyviä kysymyksiä.

Muutama vastaaja kommentoi, etteivät he kokeneet matkan muuttaneen heitä merkittävästi tai lainkaan. Varsinkin sellaiset vaeltajat, jotka lähtivät matkaan puhtaasti fyysisen vaeltamisen takia ilman tavoitetta etsiä henkisiä vaikutuksia eivät kokeneet suurta muutosta itsessään: “Nuorempaa voisi muuttaa, ei tällaista paljon kokenutta yrittäjää, joka harrastaa paljon liikuntaa. Pidempi matka olisi ehkä vaikuttanut”, pohtii yksi vastaajista. Matkan pituudella voi arvioida olevan jonkinlaisia vaikutuksia siihen, kuinka merkittäviä muutoksia kokee tapahtuvan. Toisaalta myös monta kertaa vaelluksen tehnyt vastaaja kertoi, ettei ole varma muuttaako Camino ihmistä: “Olen viimeiset 10 vuotta ollut joka kesä caminolla, siitä on jo tullut vähän kuin elämäntapa”. Vaikuttaisi siltä, että Camino-elämyksellä on kuitenkin ollut vaikutusta hänen elämäntapaansa, vaikkei hän koe muuttuneensa ihmisenä.

Haastattelutulosten perusteella voidaan jossain määrin yleistää, että suurimmalle osalle elämyksellisyys Caminolla ylsi jopa henkiselle tasolle ja valtaosa koki henkisen muutoksen joko persoonassaan, mielentilassaan tai elämäntavoissaan. Elämys, joka aiheuttaa henkisen muutoksen kokemuksen voidaan nähdä merkityksellisenä. Tutkimuksen tulosten valossa pyhiinvaelluksen potentiaalisuus elämysteollisuudessa on huomattava. Seuraavassa luvussa analysoimme vielä tarkemmin Caminoa elämystuotteena.

6.3 Camino elämystuotteena

6.3.1 Tuotteeseen kohdistuvat odotukset ja niiden täyttymisen merkitys

Elämyksen syntyminen riippuu osittain siitä, miten hyvin kaikki siihen kohdistuvat odotukset toteutuvat. Elementtien ja tasojen lisäksi on siis huomioitava se, millaisia ennakkokäsityksiä, mielikuvia ja suunnitelmia pyhiinvaeltaja on luonut. Mikäli odotukset täyttyvät, on mahdollista kokea elämys. Merkityksellisen elämyksestä voi puolestaan tehdä odotusten ylittyminen. Caminon kohdalla odotusten asettaminen ja niiden täyttymisen arvioiminen osoittautuivat haastavaksi. Kysyimme vastasiko matka haastateltavien odotuksia, mutta vastaaminen vaikutti olevan vaikeaa.

Aikaisemmin tehtyjen tutkimusten tulokset ovat osoittaneet, että yksi vahvimista Caminolle lähtemiseen vaikuttavista motivaatiotekijöistä on elämän käännekohdat. Myös tämän tutkimuksen aineisto tukee tätä seikkaa. Tarve irtautua hetkeksi arjen keskeltä pohtimaan omaa elämäänsä tai käsittelemään hankalia asioita muodostaa tietynlaisia odotuksia matkalle. Monet painottivat juuri odotuksia liittyen henkiseen matkaan, eivätkä niinkään huomioineet fyysiseen matkantekoon kohdistuneita odotuksia, esimerkiksi siitä, kuinka raskas kävelymatka olisi. Vaellukselle lähdetään ikään kuin etsimään vastauksia joihinkin kysymyksiin. ”Tuloksia” arvioidaan siltä pohjalta, löytyvätkö nämä vastaukset ja ovatko ne odotetun kaltaisia. Käveleminen jää odotusten täyttymisen pohdinnoissa toissijaiseksi.

Lähes kaikki haastatteluun vastanneet totesivat lopulta matkan vastanneen odotuksia. Vastauksista välittyi selkeästi se, kuinka vaikeaa heidän oli asettaa konkreettisia odotuksia Caminon henkisistä vaikutuksista. Moni lähti tekemään ensisijaisesti ”sisäistä matkaa” ja tämä loi haastetta odotusten nimeämiseen: ”En tiennyt mitä odottaa, eli kyllä vastasi odotuksia”, oli muutaman kommentti kysymykseen. ”Odotukset ylittyivät, mutta eri suunnista kuin oletin”, kertoi eräs matkaajista. Nämä lausunnot kuvastavat hyvin sitä, kuinka vaikea on kuvitella matkan vaikutuksia etukäteen. Lähes poikkeuksetta vastaajat totesivat kuitenkin matkan ylittäneen odotukset, joita heillä saattoi olla, vaikka eivät osanneet niitä nimetä.

Osa oli ottanut Caminosta paljon selvää etukäteen. Toiset olivat tietoisesti lukematta aiheesta ja pyrkivät lähtemään mahdollisimman avoimin mielin matkalle. Yksi vastaajista kertoi tehneensä tietoisesti päätöksen olla lukematta mitään oppaita, koska halusi lähteä ”blancolla mielellä”, ilman odotuksia. Hän halusi lähteä vain olemaan läsnä. Läsnaolon intensiivisyys voidaan kuitenkin myös ymmärtää olevan jonkinlainen Caminoon kohdistuva ennakko-odotus. Toisaalta sama henkilö myös totesi: ”Ajattelin siitä tulevan elämäni seikkailu, ja niin siitä tulikin”. Tämä on vain yksi monista esimerkeistä joihin törmäsimme. Aluksi sanotaan, ettei ollut odotuksia, mutta lopulta vastauksesta ilmenee, että odotukset ovat saattaneet olla hyvinkin korkealla.

Jos odotuksia ei ole asetettu lainkaan tai ne ovat ”matalalla”, on ne mahdollisesti helpompi täyttää ja jopa ylittää. Saamiemme vastausten perusteella odotuksista ei saatu selkeää kuvaa, mutta pääasiallisesti vastaajat kuitenkin kokivat, että Camino täytti ja ylitti odotukset. Tuotteistamisen näkökulmasta tämä asettaa suuren haasteen, sillä tuotetta kohtaan asetettuja odotuksia pitäisi pyrkiä tunnistamaan selkeämmin, jotta niiden toteutumiseen olisi mahdollista vaikuttaa.

6.3.2 Elämyksellisyyden analyysi

Vastataksemme mahdollisimman kattavasti tutkimuksemme pääkysymykseen: ”Mikä tekee pyhiinvaelluksesta merkittävän elämyksen?” täytyy ilmiötä tarkastella sekä elämyksen elementtien että tasojen näkökulmasta ja ottaa huomioon odotusten täyttymisen vaikutus, kuten olemme aikaisemmissa luvuissa pyrkineet tekemään. Esitimme haastattelun lopuksi kysymyksen: ”Millainen elämys Camino oli?”. Saamamme vastaukset tukivat tutkimuskysymyksemme asettelua ja sen lähtökohtaista oletusta, että pyhiinvaellus koetaan merkityksellisenä elämyksenä.

Pyhiinvaeltajat kuvailivat elämystä muun muassa sanoilla ”upea”, ”ainutlaatuinen” ja ”unohtumaton”. Osa korosti Caminoa kokonaisvaltaisena tai valtavana kokemuksena, jota ei tule unohtamaan. ”Se oli valtava kokemus ja elämys. Sitä on vaikea kuvata sanoina”, totesi eräs vastaajista. Lähes kaikki vaeltajat arvioivat elämyksen olleen ikimuistoinen: ”Camino oli ehdottomasti unohtumaton elämys, koska se oli fyysisesti ja henkisesti niin haastava”, pohti yksi vaeltajista. Toinen vastaaja puolestaan totesi lyhyesti: ”Camino oli elämys, jota en unohda”.

Suurin osa niistä, jotka olivat tehneet useamman pyhiinvaelluksen, sanoivat jokaisen matkan olleen elämys. Eräs vastaajista totesi: ”Joka matka oli ainutlaatuinen elämys, aivan uskomattoman kauniit merimaisemat Nortella, huikeat lumipeittoiset vuoristot Primitivolla ja kuvankauniit viljeilymaat Via de la Platalla”. Lähes kaikki totesivat myös haluavansa lähteä Caminolle uudelleen. Yksi vastaajista kertoi jääneensä koukuun: ”Camino on elämys sekä etukäteen, että matkalla kuin myös jälkikäteen. Tämän elämyksen ilmeisesti haluan aina uudelleen ja uudelleen, kun jo kymmenen vuoden ajan joka kesä olen palannut noille reiteille”. Vastaukset olivat kaiken kaikkiaan hyvin samanlaisia; elämyksen syvyyttä pyrittiin kuvailemaan voimakkailla adjektiiveilla.

Useasta kuvauksesta pystyi aistimaan tunnekuohun, joka nousi pintaan haastattelun myötä. Yksi haastattelu päättyi viimeisen kysymyksen kohdalla kyyneliin: ”Se oli elämys ja on edelleen sitä. Nyt itken täällä”, avasi yksi vastaaja Caminosta puhumisen aiheuttamia tuntemuksia. Monilla muillakin Caminosta puhuminen aiheutti erilaisia tunnereaktioita, jotka olivat pääosin positiivisia. Useat kiittivät, kun saivat jakaa kokemuksiaan ja palata miettimään Camino-elämyksiään. Kohtaamamme voimakkaat tunnereaktiot, valtavan pitkät ja yksityiskohtaiset vastaukset ja vastaajien innokkuus kertovat kaikki osaltaan siitä, että pyhiinvaellus koettiin merkittävänä elämyksenä.

Pyhiinvaelluksesta tekevätkin merkittävän elämyksen sen aiheuttamat voimakkaat tunnereaktiot sekä kokijan henkilökohtainen muutos, jonka vaellus usein saa aikaan. Elämyskolmion kaikki viisi kokemisen tasoa toteutuvat, mutta ikimuistaisen ja merkittävän elämyksen synty on vahvasti sidoksissa ylimpään, henkiseen tasoon. Tutkittaessa tälle tasolle päässeiden haastatteluvastauksia, havaittiin kolme elämyksen elementtiä, jotka korostuivat erityisesti. Nämä olivat kontrasti, moniaistisuus ja vuorovaikutus. Kuitenkin myös muut elementit löytyivät elämyksen taustalta, ne eivät vain tulleet esiin yhtä korostuneesti haastatteluvastauksissa. Tältä pohjalta Camino voitaisi nähdä lähes ideaalisena elämystuotteena, mikäli tuotteistamisen prosessissa pystytään säilyttämään kaikki nämä ominaisuudet ja korostamaan juuri tärkeimpiä elementtejä. Lisäksi syytä olisi kiinnittää erityistä huomiota asiakkaiden odotuksiin ja niiden luomiseen. Odotusten ylittyminen on osaltaan tärkeä tekijä, merkittävän elämyksen syntymisessä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia mikä tekee pyhiinvaelluksesta merkittävän elämyksen. Elämyskolmio-mallia hyödyntäen onnistuttiin tunnistamaan joitakin niistä tekijöistä, jotka korostuvat unohtumattoman elämyksen syntymisessä. Tapaustutkimuksen avulla saatiin runsaasti yksityiskohtaista aineistoa, jonka pohjalta pystyimme analysoimaan pyhiinvaellusta elämystuotteena. Kokonaisuutena opinnäytetyö onnistui mielestämme hyvin ja saavutimme asettamamme tavoitteet. Olimme erityisen tyytyväisiä aineiston laatuun. Sen pohjalta johtopäätösten tekeminen oli mielekästä. Teoriakehys, aiemmat tutkimukset ja kirjallisuus tukivat tutkimuksen tulosta voimakkaasti.

Tutkimuksen reliabelius pohjautuu vahvasti juuri siihen, että aiheesta aiemmin tehdyissä tutkimuksissa on tehty samankaltaisia löydöksiä, vaikka näkökulma aiheeseen on ollut erilainen. Toistettavuutta arvioitaessa täytyy huomioida vastauksien suhde aikaan. Jopa osa vastaajista itse arvioi ajan vaikutuksia kysymyksiin vastatessaan. Monet, jotka olivat vastikään kotiutuneet matkalta totesivat, että jos matkasta olisi enemmän aikaa, voisivat heidän vastauksensa olla vähemmän tunnepitoisia ja analyttisempia. Emme kuitenkaan usko, että tämä vaikuttaisi tutkimuksen lopputuloksiin merkittävästi, sillä vertailun pohjalta voitiin todeta tiettyjen asioiden korostuvan vastauksissa riippumatta esimerkiksi siitä, kuinka kauan vastaajan kokemuksesta oli kulunut aikaa.

Tulosten luotettavuutta voidaan myös arvioida siitä reliabeliuden näkökulmasta, ovatko aineisto ja tulokset arvioitavissa siten, että tutkijat ymmärtävät ne samalla tavalla ja päätyvät samoihin johtopäätöksiin (Hirsijärvi & Hurme 2010, 184–190). Kaikissa työn vaiheissa pyrittiin neutraaliin lähestymistapaan ja objektiiviseen analysointiin. Tässä suhteessa opinnäytteen tekeminen kahden tutkijan voimin oli hyvä valinta. Se, että toisella tutkijoista oli omakohtaista kokemusta tutkimuksen kohteesta helpotti toisinaan aineiston ymmärtämistä. Toisen tekijän objektiivisempi näkökulma aiheeseen karsi kokemukseen pohjautuvien subjektiivisten näkemysten vaikutusta työn tuloksiin. Aineiston analysointi oli monipuolisempaa ja eri näkökulmat täydensivät toisiaan.

Luotettavuuden arvioimisessa validiuden kannalta täytyy keskittyä siihen, tutkitaanko tutkimuksessa sitä, mitä oli tarkoitus tutkia (Hirsijärvi & Hurme 2010, 184–190). Tarkoituksenamme oli löytää osatekijöitä, jotka vaikuttavat elämyksen merkittävyyteen ja

siinä onnistuimme mielestämme suhteellisen hyvin. Emme pyrkineet löytämään suoraa syy-seuraussuhteita, vaan tarkoituksena oli tunnistaa ominaisuuksia, jotka korostuvat ikimuistaisen elämyksen syntymisessä.

Tutkimustulosten yleistettävyyden on rajallista. Strateginen valinta oli keskittyä tiettyyn harkinnanvaraiseen ryhmään, joka koki merkittävän pyhiinvaelluselämyksen. Näin ollen aineistossa ei ollut edustettuna lainkaan niitä pyhiinvaeltajia, joille elämys ei ollut tärkeä. Rajauksen tekeminen tällä tavoin oli kuitenkin perusteltua, sillä tavoitteena oli ymmärtää elämyksen merkittävyyden taustatekijöitä syvällisemmin. Aineiston keruussa käytettiin saturaatiota, mutta kaikille halukkaille annettiin mahdollisuus vastata.

Harkinnanvaraisessa valinnassa pyrittiin mahdollisimman eettisiin ratkaisuihin siten, että sosiaalisessa mediassa lähestyttiin tiettyä ryhmää avoimesti ja kaikille halukkaille annettiin yhtäläinen mahdollisuus osallistua haastatteluun. Kaikki haastatteluun vastanneet osallistuivat tutkimukseen omasta tahdostaan ja heidän henkilötietojaan käsiteltiin anonyymisti. Vastauksia ei käytetä muuhun kuin tämän tutkimuksen tarkoituksiin. Myös muilta osin tutkimuksen tekemisessä noudatettiin tutkimusetiikkaa ja hyviä tapoja.

Tuloksia voidaan hyödyntää pyhiinvaelluksen tuotteistamisprosessissa. Tulosten perusteella voidaan kiinnittää huomio niihin ominaisuuksiin, jotka vaikuttavat merkittävän elämyksen syntyyn erityisen voimakkaasti. Tuloksista saatiin tärkeää pohjatietoa elämystuotteen rakentamista varten, mutta jatkotutkimuksille on vielä tarvetta.

Jatkotutkimuksena olisi ehkä järkevää pyrkiä selvittämään selkeä matkustajaprofiili tai asiakassegmentti Caminon pyhiinvaeltajista. Saamiemme vastausten joukosta löytyi tietynlaisia tyyppisiä, joiden vastaukset olivat samankaltaisia. Näihin keskittyminen voisi mahdollistaa jonkinlaisen profiilin luomisen, joka auttaisi tuotteen segmentoinnissa huomattavasti. Lisäksi haastatteluaineiston pohjalta huomattiin, että Camino voi olla ”kouvuttava elämys” eli se halutaan kokea uudelleen ja uudelleen. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen kohde voisikin olla kattavamman vertailun tekeminen Caminon keran kulkeneiden ja useammin vaeltaneiden välillä. Vertailu voisi paljastaa syitä, miksi pyhiinvaellus vetää puoleensa yhä uudelleen.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Caminoteca. 2015. Start your Camino with us. Koko sivusto. Päivitetty 2015. Luettu 04.11.2015. <http://caminoteca.com/en/>

Credential del peregrino. 2014. Pyhiinvaelluspassi.

Borg, Kivi & Partti. 2002. Elämyksestä elinkeinoksi. Juva: WS Bookwell Oy.

Brierley, J. 2014. A Pilgrim's Guide to The Camino Finisterre: Santiago – Finisterre – Muxia. 5. painos. Forres: CAMINO GUIDES.

Carr-Gomm, P. 2011. Sacred Places: Sites of Spiritual Pilgrimage From Stonehenge to Santiago de Compostela. Lontoo: Quercus Publishing Plc.

Darmer, P & Sundbo, J. 2008. Creating Experiences in the Experience Economy. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Dickinson, J.& Lumsdon, L. 2010. Slow Travel and Tourism. Lontoo: Earthscan Ltd.

Elonheimo, K. 2012. Pieni pyhiinvaelluskirja. 2.painos. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa / Kirjapaja.

Gitlitz, D. & Davidson, L. 2000. The Pilgrimage Road to Santiago: The Complete Cultural Handbook. New York: St. Martins Press.

Gothóni, R. 1999. Pyhiinvaellus. Teoksessa Hyry, K. & Pentikäinen, J. (toim.) Uskonnot maailmassa. 4.painos. Porvoo: WSOY.

Hirsijärvi & Hurme. 2010. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki university press.

Hirsijärvi, Remes & Sajavaara. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kalliomäki, A. 2011. 4. Miten luodaan elämyksiä? Julkaistu 09.12.2011. Luettu 04.11.2015. <http://www.tarinakone.fi/blogi/4-miten-luodaan-elamyksia/>

Komppula & Boxberg. 2002. Matkailuyrityksen tuotekehitys. 2. painos. Helsinki: Edita prima Oy.

Lehtonen, T. 2005. Kävelen Santiago de Compostelaan. 2. painos. Helsinki: Kirja kerrallaan.

Lindholm, J. 2012. Slow -matkailu - Uusi asenne matkailuun. Matkailun ala: Kokouskongressi- ja tapahtumamatkailun koulutusohjelma. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Museokeskus Vapriikki. 2015. Suomalaisten pyhiinvaellukset keskiajalla -näyttely.

Ojanen, M., Anttila, R., Lähdesmäki, M., Oksala, E. & Paavilainen, P. 2006. Persoona 5 - Persoonallisuuspsykologia. 1–2. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Otavan opisto. 2015. Oppimateriaali. Luettu 08.11.2015.

<http://opinnot.internetix.fi/fi/structure/etusivu>

Perttula, J. 2007. Ihminen matkustaa, mutta miksi?. Teoksessa Kylänen, M. (toim.) Articles on Experiences. 2.painos. Rovaniemi: University of Lapland Press.

Saarinen, J. 2002. Luonto ‘uuden matkailun’ elämystuotannossa: katsaus Pohjois-Suomen luontoon perustuvan matkailun kehitykseen. Teoksessa Saarinen, J. & Järviuoma, J. (toim.) Luonto matkailukohteena: virkistystä ja elämyksiä luonnosta. Rovaniemi: Metsätutkimuslaitos.

Sélen, K. 2006. Simpukan tähden: Vaellus Santiago de Compostelaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Silmilä, V. 2015. Yli 700 tallautui kuoliaaksi Mekan pyhiinvaelluksessa. Helsingin Sanomat. Julkaistu 24.09.2015. Luettu 04.11.2015.

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1443060436602>

Simon Reeve pyhiinvaeltajien matkassa (Pilgrimage with Simon Reeve). 2013. Jaksot 1-3. BBC.

Suomi Sanakirja. 2015. Luettu 08.11.2015. <http://www.suomisanakirja.fi/>

Suontausta, H. & Tyni, M. 2005. Wellness -matkailu - hyvinvointi matkailun tuotekehityksessä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Tarssanen, S. 2009. Elämystuottajan käsikirja. 6. painos. Lapin Elämysteollisuuden Osaamiskeskus. Rovaniemi: Oy Sevenprint Ltd.

The Day. 2015. Religion: Pilgrimage. Julkaistu 28.08.2015. Luettu 04.11.2015.

<http://theday.co.uk/briefing/religion-pilgrimage>

Törhönen, M. 2014. Pyhiinvaellustodistus. Santiago de Compostelassa 17.08.2014. Segundo L. Pérez López. Decanus S.A.M.E. Cathedralis Compostellanae.

Vuollet, R. 2011. Pyhiinvaellusmatkailu Espanjan Santiago de Compostelaan: Miksi nykyajan matkailijat lähtevät pyhiinvaellukselle? Matkailun koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu.

Vuoristo, K-V. 2003. Matkailun maailma. 1.painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Vuoristo, K-V. 2002. Matkailun muodot. 3.painos. Helsinki: WSOY.

Wetterstrand, T. 2011. Kävelen Santiago de Compostelaan. 1.painos. Tallinna: Tuija Wetterstrand.

UNESCO. 2015. World Heritage List. Luettu 04.11.2015.

http://whc.unesco.org/en/list/?search=santiago&searchSites=&search_by_country=®ion=&search_yearinscribed=&themes=&criteria_restriction=&type=&media=&order=country&description=

Yeoman, I. 2008. Tomorrow's Tourist. 1.painos. Oxford: Elsevier Ltd.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupohja

Hei!

Olemme kaksi matkailualan opiskelijaa Tampereen ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä opinnäytetyötä suomalaisten pyhiinvaelluksesta Santiago de Compostelaan. Tarkoituksenamme on tutkia, minkälainen elämys pyhiinvaellus on.

Alla on 11 haastattelukysymystä koskien pyhiinvaellusta. Vastauksia käytetään ainoastaan tähän työhön. Emme julkaise nimiä, vaan analysoimme vastauksia anonymisti.

Haastattelukysymykset:

1. Kerro itsestäsi (ikä, ammatti, perhesuhteet, harrastukset tms.)
2. Mitkä ovat olleet mieleenpainuvimpia hetkiä elämässäsi? Miksi?
3. Mitä pyhiinvaellus mielestäsi on?
4. Miten kiinnostuit Caminosta? Miksi päätit lähteä?
5. Kerro matkastasi Caminolla.
Milloin vaelsit? Mistä aloitit? Miten suoritit matkan? Kuinka pitkän ajan ja matkan? Missä yövyit? Millaisella budjetilla? Jotain muuta?
6. Millainen kokemus Camino oli fyysisellä tasolla?
7. Mitä opit matkalla? Opitko jotain uutta?
8. Millaisia tunteita matkan aikana heräsi? Entä matkan jälkeen?
9. Koetko, että matka muutti sinua ihmisenä? Miten?
10. Vastasiko matka odotuksiasi?
11. Millainen elämys camino oli?

Voitte vastata suoraan näiden kysymysten alle ja lähettää sähköpostina takaisin. Mikäli puhelinhaastattelu olisi mieluisampi tapa vastata, voimme sopia ajankohdasta.

Olisimme erittäin kiitollisia jos teillä olisi aikaa vastata kysymyksiin. Jos teillä on jotain kysyttävää niin vastaamme mielellämme.

Terveisin,
Marjukka Mäkinen ja Mari Törhönen
050 3382450 040 5274371